

”TÄTÄ LÄÄKETTÄ EI SAA APTEEKISTA, EIKÄ SUURELLA RAHALLAKAAN”

SAATTOHOIDON VAPAAEHTOISTEN TUKIHENKILÖIDEN
MOTIVAATIOKERTOMUKSET

KRISTA HEIKKINEN
PRO-GRADU-TUTKIELMA, SOSIOLOGIA
2021

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: TÄTÄ LÄÄKETTÄ EI SAA APTEEKISTA, EIKÄ SUURELLA RAHALLAKAAN -SAATTOHOIDON VAPAAEHTOISTEN TUKIHENKILÖIDEN MOTIVAATIOKERTOMUKSET

Tekijä: Krista Heikkinen

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiologia

Työn laji: Pro gradu -tutkielma/ Maisteritutkielma_x_ Lisensiaatintutkimus__

Sivumäärä, liitteiden lukumäärä: 50, 3

Vuosi:2021

Tiivistelmä:

Tutkimuksellani selvitetään, mistä Rovaniemellä toimivat vapaaehtoiset saattohoidon tukihenkilöt saavat motivaationsa oman kertomansa mukaan. Tarkoitus on saada tietoa, mistä motivaatio kyseisen vapaaehtoistyön tekemiseen löytyy. Tutkimuskysymykseni on, miten saattohoidon motivaatiota kerrotaan.

Teoreettisena viitekehityksenä on ollut narratiivisuus, ja aineiston analyysivälineenä olen käyttänyt Greimas'n aktanttimallia. Aineiston ovat minulle tuottaneet Rovaniemen saattohoidon vapaaehtoiset tukihenkilöt, jotka kirjoittivat tutkimustani varten omat motivaatiotarinsansa. Tarinoiden lisäksi aineistoon kuuluu kaksi tekemääni haastattelua.

Johtopäätöksenä huomasin, että vaikka tukihenkilöiden motivaatiotarinat olivat hyvin erilaisia, samat taustatekijät toistuivat niissä kaikissa. Analysoimalla tarinoita sain tuotettua neljän kohdan yleisen mallin vapaaehtoisten saattohoidon tukihenkilöiden motivaatiokaaren kulusta.

Asiasanat: Saattohoito, Motivaatio, Vapaaehtoistyö, Narratiivisuus Greimas'n aktanttimalli

University of Lapland

Faculty: Faculty of Social Sciences

Title of the pro gradu thesis: THIS MEDICINE ISN'T FOR SALE IN PHARMACIES,
NOT EVEN IN EXCHANGE FOR BIG MONEY – THE MOTIVATION STORIES OF
SOME VOLUNTEER PALLIATIVE CARE SUPPORT PEOPLE

Author: Krista Heikkinen

Degree programme: Sociology

Type of work: Pro gradu thesis/Master's thesis X

Bachelor's thesis

Number of pages and attachments: 50, 3

Year: 2021

Summary:

This pro gradu thesis intends to find out where the volunteer palliative care support people at Rovaniemi get their motivation from by analyzing their own motivation stories. The main aim is to reveal the key drivers for this type of volunteer work. My research project sets out to answer the following question : how is the motivation for volunteer palliative care work described/declared/narrated?

As a conceptual framework for the research, I used the narrative approach and as a tool to analyze the data, I chose Greimas's actantial model. The data consists of motivation stories which were written by volunteer palliative care support people at Rovaniemi and of two additional interviews that I performed myself.

As a result, I noticed that although the stories were quite different, the same key drivers for motivation could be distinguished in all of them. By analyzing the stories, I managed to discover a general pattern of four actants for the motivation development among the volunteer palliative care support people.

Keywords: Palliative care, Motivation, Volunteer work, Support person, Narrative approach, Greimas's actantial model

Sisällys

JOHDANTO	2
1. VAPAAEHTOISTYÖ TUTKIMUKSEN KONTEKSTINA	4
1.1 VAPAAEHTOISTYÖN MÄÄRITELMÄ	4
1.2 VAPAAEHTOISTYÖ SUOMALAISESSA YHTEISKUNNASSA	6
1.3 SAATTOHOITO VAPAAEHTOISTYÖNÄ.....	7
2. TUTKIMUSKOHTEENA MOTIVAATIO	8
3. TUTKIMUSKYSYMYS	11
4. NARRATIIVINEN TEORIA	11
4.1 OCTAGON – VAPAAEHTOISTYÖN TIMANTTIMALLI	16
5. AINEISTO JA TUTKIMUSETIIKKA	19
5.2 AINEISTO JA AINEISTON KERUUPROSESSI	19
5.1.1 Haastattelu	21
5.1.2 Motivaatiokertomukset	22
5.2 TUTKIMUSETIIKKA	22
6. MOTIVAATIOTARINOIDEN ANALYYSI	24
6.1 GREIMASIN AKTANTTIMALLI ANALYYSINVÄLINEENÄ	25
7. TULOKSET JA KERROTTU MOTIVAATIO	28
8. LOPUKSI	38
LÄHTEET	40
LIITTEET	42
LIITE 1	42
LIITE 2.....	44
LIITE 3.....	45

JOHDANTO

Jokainen meistä kuolee. Inhimillinen kuolema on ihmisoikeus, jonka olosuhteisiin kuolevan ihmisen täytyy saada itse omalla tahdollaan vaikuttaa, kuoleminen tapahtuu nykyisin polikliinisesti ja useimmiten pitkittyneenä, jopa vuosien mittaisena prosessina. Ennen syntymä ja kuolema tapahtuivat lähellä ihmistä ja yhteisöä, nyt molemmat ovat yhä enenevässä määrin siirtyneet yhteiskuntamme verovarjoilla ylläpitämiin laitoksiin ja palveluihin.

Lähtökohtaisesti hyvinvointivaltion tulee tuottaa kansalaiselle elämässään tarvitsemansa terveys- ja sairaspalvelut. Miten sitten kuoleman palvelu? Pro gradu-tutkielmallani selvitän miten saattohoidon vapaaehtoiset tukihenkilöt tuottavat motivaatiota tarinoissaan. Tutkimuksellani haluan lisäksi purkaa stigmaa kuoleman ympäriltä ja tuoda tietoisuutta saattohoidon tukihenkilöiden tekemästä arvokkaasta ja erityisestä vapaaehtoistyöstä. Saattohoidon vapaaehtoiset tukihenkilöt eivät ole ammattilaisia, vaan motivaatio tähän tekemiseen kumpuaa muualta kuin toimeentulosta.

Olen itse tehnyt nuoresta asti vapaaehtoistyötä, olen saanut siitä iloa, siksi tällainen tuen muodon tutkiminen jäi itselläni kiinnostamaan. Olen ollut mukana kahden läheiseni saattohoidossa, isäni äidin ja oman äitini. Äitini saattohoitopäätös tuli joulukuussa 2017, kuljin hänen rinnallaan koko sairaus- ja saattohoitoajan. Tämän elämänvaiheen aikana sain kipinän tämän tutkimuksen tekemiseen tästä aiheesta, koska sairaalamaailma ja kuolevan ihmisen hoito ja tukeminen oli arkeani. Pohdimme myös äidin kanssa yhdessä vapaaehtoisen tukihenkilön mahdollisuutta Pohjois-Suomen Syöpäyhdistyksen kautta, lopulta äitini itse ei halunnut ventovierasta tukihenkilöä. Tiedostan sen, että tämä tutkimukseni on myös konkreettinen osa surutyötäni.

Tutkimuksellani on tehtävänä selvittää: mistä löytyy motivaatio vapaaehtoistyössä. On kiinnostavaa tietää miten motivaatiota selitetään kun toisilleen ennalta tuntemattomat ihmiset kohtaavat ja kulkevat vain toisen matkan loppuun? Mistä vapaaehtoinen tukihenkilö löytää motivaationsa tukea kuolevaa ihmistä? Haluan tutkimuksellani ymmärtää, mitkä ovat ne tekijät, mistä ihmiset ammentavat motivaationsa toisten ihmisten pyyteettömään auttamiseen vapaaehtoistyössä. Tarkastelen vapaaehtoistyön motivaatiota saattohoidon

vapaaehtoistyön kautta. Minua kiinnostaa, mikä motivoi ihmisiä osallistumaan saattohoidon vapaaehtoistyöhön.

Keskeisiä ilmiöitä tutkimuksessani ovat motivaatio, vapaaehtoistyö, saattohoito, lisäksi myös yksityinen sektori ja julkinen sektori. Tahdon selvittää, mikä motivoi saattohoidon tukihenkilö koska saattohoito on kuolevan ihmisen hoitoa silloin kun toivoa paranemisesta ei ole. Tavoitteena on vain oireiden helpottaminen ja kivun lievittäminen. Samalla autetaan potilasta ja hänen omaisiaan mahdollisen ahdistuksen helpottamisessa

Hyvinvointivaltion tulisi huolehtia kansalaisistaan, silti monet yhteiskunnan kipeimmät ääripäät ovat yleensä vapaaehtoisesti tuotettuja ja vertaistuellisia, mutta ammattimaisesti ohjattuja ja järjestettyjä. Yksi hyvä esimerkki tästä on Rikosuhripäivystys, jossa olen itsekin toiminut vapaaehtoisena tukihenkilönä rikoksen uhreille rikosprosessin ajan. Saattohoidon vapaaehtoisten tukihenkilöiden motivaation kohdalla kiinnostavaa on, että paradoksaalisesti yhteiskunnassa monet reuna-alueilla ja jopa tabuna pidetyt asiat käsitellään vapaaehtoistyönä. Kuten jo aiemmin sanottua, esimerkiksi rikosuhripäivystys, saattohoito, erilaiset riippuvuuksiin ja sairauksiin liittyvät vertaistukimuodot, ovat järjestäytyneet ainakin osittain kolmannen sektorin kautta. On kiinnostavaa, miten näihin henkisesti raskaisiin, ja mahdollisesti jopa stigmatisoiviin, tehtäviin saadaan vapaaehtoisia, mistä löytyy heidän motivaatio?

Tutkielmani etenee niin, että käsittelen ensimmäisessä luvussa vapaaehtoistyötä aikaisemman tutkimuksen kautta, sen jälkeen siirryn käsittelemään vapaaehtoistyötä suomalaisessa yhteiskunnassa. Seuraavaksi käyn läpi saattohoitoa vapaaehtoistyönä ja sen jälkeen saattohoidon tukitoimintaa Rovaniemellä.

Keskeisin käsitteeni on motivaatio, käsittelenkin sitä seuraavassa luvussa vapaaehtoistyön ja saattohoidon kautta. Tässä luvussa avaan motivaation käsitettä sekä tutkimukseni ilmiöitä ja instituutioita. Tutkimuskysymys kappaleessa perustelen Pro gradu-tutkielmani tutkimusongelma: miten motivaatiota kerrotaan saattohoidon vapaaehtoistyössä.

Sitten siirryn tutkielmassani rajaamaan teoreettista viitekehystä, eli määritän tutkimuksenteon käytäntöä, millä tavoin asiasta on saatu tietoa tässä tutkimuksessa. Esittelen tutkimukseni teoreettisen taustan ja määrittelen kirjallisuuden avulla tutkimuksessani käyttämäni tärkeimmät käsitteet ja ilmiöt. Seuraavassa alaluvussa pureudun hyvinkin

tunnettuun työkaluun, vapaaehtoistyön timanttimaliin, Octagoniin, joka mallintaa motivaatiota vapaaehtoistyössä.

Aineisto ja tutkimusetiikka luvussa kerron, kuinka toteutin tutkimukseni ja perustelen sekä avaan aineistoani ja aineistonkeruun prosessia. Kerron myös tarkemmin aineistonhankinnastani, haastatteluista ja motivaatiokertomuksista. Seuraavaksi siirryn tutkimuksessani tutkimusetiikkaan. Käyn tässä luvussa läpi, mitä tutkimusetiikka tarkoittaa oman tutkimukseni kannalta ja kuinka olen sen huomionnut tutkimustani tehdessäni ja sen jälkeen.

Analyysiluvussa kerron Greimais'n aktantti mallista analyysivälineenä. Tulokset ja tulkinta luvussa puran auki analyysini ja tulkiten sen yleiselle tasolle, nostan esiin olennaisimmat tutkimustulokseni ja vertailen niitä vapaaehtoistyön timanttimaliin. Lopuksi pohdin tuloksiani ja tutkimukseni antia jatkolle.

1. VAPAAEHTOISTYÖ TUTKIMUKSEN KONTEKSTINA

Tässä luvussa käsittelen vapaaehtoistyötä käsitteenä, määrittelen sitä tämän tutkimuksen kannalta sekä historiallisesti, että myös tämän hetken suomalaisessa yhteiskunnassa ja lisäksi sivuan aiheita myös kansainvälisellä tasolla. Vapaaehtoistyön motivaatiota tarkastelen ja teen näkyväksi saattohoidon kautta. Hyvinvointivaltion mahdollistuminen ja jatkumo on paljon mukana julkisessa keskustelussa. Julkisuudessa on puhuttu hyvinvointivaltion murroksesta ja sitä kautta mahdollisesti vapaaehtoisen toiminnan ja aktiivisen kansalaisuuden roolin kasvamisesta. Vuosia kehitelty ja tuloaan odotuttava sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus luo myös osaltaan haasteensa ja toivonsa vapaaehtoistyölle ja kolmannelle sektorille.

1.1 VAPAAEHTOISTYÖN MÄÄRITELMÄ

Vapaaehtoistyö on palkatonta, vapaasta tahdosta kumpuavaa yleishyödyllistä toimintaa ja lisäksi se toimii kolmannen sektorin piirissä. Vapaaehtoistyöstä on käytetty seuraavanlaisia käsitteitä: talkootyö, armeliasuus, vapaa huoltotyö ja hyväntekeväisyys. Viimeisten vuosikymmenten aikana joukkoon on tullut myös vapaaehtoistoiminta, vapaaehtoisuus ja vapaaehtoistyö (Nylund & Yeung, 2005, 13-17).

Nina Eliasoph on Amerikkalainen sosiologian professori, joka on tutkinut vapaaehtoistyötä laajasti. Teoksessaan *Politics of volunteering* (2013, 1) hän puhuu poliittisesta aktivismista ja vapaaehtoistyötä rinnan. Esimerkiksi siitä, kuinka on yleisempää yrittää tehdä hyvää, muuttaa maailmaa ja auttaa vapaaehtoistyön kautta, kuin yhteiskunnan muuttaminen poliittista aktivismia käyttäen. Kolmatta sektoria on luonnehdittu sen tuottavan yhteiskunnassa palveluita, joita valtio ei itsessään tuota, mutta valtio osallistuu välillisesti niiden toimintaan muun muassa rahoittamalla niitä. Yhteiskunnallinen liike, eli yhdistys tai järjestö ovat ryhmä ihmisiä, jotka vapaaehtoisesti kiinnittyvät toisiinsa tehdäkseen jotain, millä he uskovat auttavansa yhteisönsä tai maailmaa. Kun he kiinnittyvät toisiinsa, jokainen ryhmän jäsen toivoo, että hänellä on sanavaltaa ryhmän toiminnassa. Yhteiskunnalliset liikkeet voivat ja usein muuttavatkin maailmaa paremmaksi (Eliasoph, 2013, 4-5)

Hyvin monet ovat osallistuneet vapaaehtoistyöhön. Syitä siihen Eliasoph (2013,1) erottelee teoksessa muutaman, omaan tutkimukseeni peilaten yhteinen motiivitekijä Eliasophin kanssa löytyy siitä, että vapaaehtoistyöntekijä on välittänyt jostakusta. Vapaaehtoistyötä tekevä on voinut hämmästyä siitä, kuinka paljon onkaan auttanut jotakuta tai siitä, kuinka paljon hän on itse oppinut vapaaehtoistyössään. Kuinka nykyään tyypillinen vapaaehtoistyöntekijä on koulutettu nuorehko mies tai nainen ja vapaaehtoistyö on enemmän harraste ja altruismin harjoittamista. Vapaaehtoistoiminnassa itsessään nähdään sekä yksilöllisiä päämääriä että mielekästä tekemistä, mutta myös yhteisöllisiä tavoitteita. Vapaaehtoistyö ei ole enää vain köyhien ja vähäosaisten huolehtimista, se luo sitä kautta uusia haasteita vapaaehtoistoiminnalle (Nylund, 40 2/98).

Vapaaehtoistoiminta on organisoitua ja se kohdistuu ennestään tuntemattomiin ihmisiin, tuttuihin kohdistuvaa apua voi kutsua epäviralliseksi avuksi. Vapaaehtoistyötä koordinoi yleensä kansalaisjärjestöt tai yhdistykset, Suomalaisessa yhteiskunnassa kolmannen sektorin tunnistettavin ilmentymä nimenomaan lukuisat järjestöt, joiden aatteellinen toiminta-ajatus kattaa inhimillisen elämän koko kirjon. Vapaaehtoistyötä määritellään yhteiskunnalliseksi toiminnaksi, joka on ilmaus halusta osallistua ja vaikuttaa ympäröivään todellisuuteen, ja joka ottaa ja vaikuttaa ihmisten hyvinvointiin sekä ihmisten käyttämään ja tuottamaan sosiaaliseen tukeen, sekä ilmentää sosiaalista vastuuta. Vapaaehtoistoiminta on sosiaalisen vastuun ilmenemismuoto, jota harjoittavat yksityiset ihmiset, väljästi organisoituneet intressiryhmät ja järjestöt (Hokkanen, 2003, 1-2).

Vapaaehtoistyöllä on pitkä historia. 1800-luvun loppupuoliskolla syntyi lukuisia yhteiskunnallisia liikkeitä, jotka perustuivat kansalaisten aktiivisuuteen ja tuottivat uudenlaista vapaamuotoista toimintaa. Yhteiskunnalliset liikkeet saivat kansalaisia toimimaan tärkeiden ja tavoittelemisen arvoisten asioiden puolesta. Vapaaehtoistyö loi aktiivista kansalaisuutta ja vaikuttamista (Nylund & Yeung, 2005, 39-40).

Sosiaalisten representaatioiden näkökulmasta kiinnostus vapaaehtoistyötä kohtaan on kansainvälisestikin laajaa. Miljoonat ihmiset ympäri maailmaa tekevät vapaaehtoistyötä. Lukemattomat järjestöt tarjoavat monenlaista vapaaehtoistyötä pienimuotoisesta paikallisesta toiminnasta kansainvälisiin projekteihin. Joka päivä suuri määrä ihmisiä odottaa vapaaehtoistyöntekijää. Vapaaehtoistyöllä on yhteiskunnalle suuri inhimillinen ja taloudellinen merkitys (Marjovuori, 2014, 11).

1.2 VAPAAEHTOISTYÖ SUOMALAISESSA YHTEISKUNNASSA

Suomessa hyvinvointivaltion tehtävänä on perinteisesti ollut huolehtia huono-osaisista. Muissa maissa monet hyvinvointivaltion mahdollistamat avun keinot kuuluvat vapaaehtoistyön piiriin (Nylund & Yeung, 2005, 13-14). Olemme vapaaehtoistoiminnan aktiivisuudessa hyvää eurooppalaista tasoa; osallisuutemme ja aktiivisuutemme on jopa useita maita korkeampaa. Kansalaistoiminta on nähty yhtenä mahdollisuutena vähentää julkisia palveluja. Tulevaisuudessa hoiva- ja sosiaalipalvelut eivät yksinkertaisesti riitä, ja onkin väläytelty mahdollisuutta siitä kuinka vapaaehtoistoimintaa tullaan väistämättä tarvitsemaan tulevaisuudessa huomattavasti lisää.

Kansainvälisiä tulevaisuudennäkymiä myös vapaaehtoistyölle ovat episodisen, lyhytaikaisen, vapaaehtoisen työn nousu. Muita kansainvälisiä tulevaisuudensuuntauksia ovat heidän mukaan yritysten vapaaehtoistoimintaprojektit, virtuaalivapaaehtoisuus ja ylikansallinen vapaaehtoisuus. Episodisen vapaaehtoisuuden eli pätkävapaaehtoisuuden lisääntyminen on selkeä, kansainvälisten empiiristen vapaaehtoistutkimusten raportoima muutostrendi (Nylund & Yeung, 2005, 27-28)

Vapaaehtoistyötä käsittelevistä teoksista pystyy vetämään monia yhtäläisyyksiä saattohoidon vapaaehtoistyöhön. Vapaaehtois- ja vertaistoiminta on useille ihmisille luonteva osa arkipäivää ja hyvän elämän kokemusta. Siihen on voitu myös päätyä erilaisten sattumien kautta. Toiminta tarjoaa heidän mukaansa pysähdys ja levähdyspaikan erilaisissa elämänvaiheissa ja -tilanteissa oleville ihmisille. Ihmisten yhteisöllinen osallisuus

ja kohtaaminen muiden kanssa antaa elämälle uusia asioita. Nousevia trendejä vapaaehtoistyössä on heidän mukaansa hyvä elämä, yhteisöllisyys, yksilön vapaan tahdon ja itsensä toteuttaminen sosiaalisissa sidoksissa ja altruismi (Nylund & Yeung, 2005, 13-17).

Vapaaehtoistyötä voi tarkastella monesta eri näkökulmasta. On kirkon näkökulma, jossa vapaaehtoinen on aktiivinen maallikko kun taas yhteiskunnan näkökulmasta vapaaehtoinen on sosiaalipalvelujen täydentäjä. Vapaaehtoisuus voidaan nähdä velvollisuuden vastakohtana. Sitä luonnehditaan enemmän altruistiseksi, lähimmäisen auttamiseksi ja sen tukea yhteisölle korostetaan. Vapaaehtoistyö ei poikkea päivittäisestä kanssakäymisestä ja sitä on pidetty joissain keskusteluissa leimallisesti naisten tekemänä työnä. Historiallisesti naisten vapaa-ajan lisääntyessä, voimavaroja vapautui myös kodin ja hoivan ulkopuolella tehtävään vapaaehtoistyöhön (Sorri & Stenroth, 1994, 47-48).

1.3 SAATTOHOITO VAPAAEHTOISTYÖNÄ

Saattohoidosta ja vapaaehtoistyöstä ei löytynyt tutkimustietoa, joten käytin tutkimukseni tukena tietoteoksia. Vapaaehtoistyö alkoi Suomessa kuolevan hoidon parissa kun ensimmäiset kuolevan hoitoon erikoistuneet hoitokodit ovat aloittaneet toimintansa (Grönlund & Huuhtinen, 2011, 135). Käytännössä toiminta voidaan katsoa alkaneeksi Suomessa 1980-luvun puolivälissä, jolloin käynnistyi Turussa Lounais-Suomen Syöpäyhdistyksen ja Turun kaupungin kotisairaanhoidon projekti, jossa vapaaehtoiset olivat mukana. Samoihin aikoihin Helsingissä Kirkon sairaalasieluhuoitokeskuksen työryhmä koulutti tukihenkilöitä saattopotilaiden hoitoon (Vainio, 1993, 95). Saattohoidon tukitoiminnalla on valtakunnallisesti jo suhteellisen pitkä historia.

Saattohoitoon siirrytään siinä vaiheessa kun ei ole parantumisesta toivoa. Tässä vaiheessa on enää jäljellä vain kivunlievitys ja oireiden mukainen hoito. Saattohoidon vapaaehtoinen tukihenkilö voi olla tuettavan kanssa saattohoituhuoneessa, keskustella, lukea lehteä, kuunnella musiikkia. Jos saatettavan kunto on kohtalainen, voi käydä vaikka ulkoilemassa. Saattohoidon vapaaehtoinen tukihenkilö ei ole hoitohenkilöstöä, eikä hänen varaansa saa laskea mitään hoitotehtäviä. Vapaaehtoinen voi omalla läsnäolollaan helpottaa saatettavan tuskaa ja olla korvaamassa osaltaan paikoitellen saatettavan omaisten läsnäoloa.

Saattohoidon tukihenkilöitä koordinoi aina joku taho ja heitä sitoo vaitiolovelvollisuus. Saattohoidon vapaaehtoiset koulutetaan tehtävänsä ja heidän hyvinvoinnistaan pyritään huolehtimaan esimerkiksi kouluttamisen ja työnohjauksen kautta.

2. TUTKIMUSKOHTENA MOTIVAATIO

Kysyn tutkimuksessani, miten saattohoidon vapaaehtoistyöhön motivoidutaan. Tutkimukseni kohteena on siis motivaatio. Tässä luvussa kerron, miten motivaatio on aikaisemmin tutkittu ja määritelty erityisesti vapaaehtoistyön yhteydessä. Käsitteet ovat tutkimuksessani käytettäviä työkaluja, siksi niiden määrittäminen on tärkeää.

Ammattikasvatuksen professorin ja motivaatiotutkija Pekka Ruhotien (1998, 50) mukaan ei ole olemassa yleisesti hyväksyttyä kokoavaa motivaatioteoriaa, jonka avulla voisi määritellä ja yhdistää kaikki motivaatioprosessiin liittyvät tekijät. Käsitteiden määrittelyssä on puutteita, samoja ilmiöitä kuvataan monien eri teorioiden avulla ja erilaisia ahtaasti rajattuja prosesseja ja toimintoja painotetaan. Motivaatio on prosessi, johon kuuluvat motivaation perusta. Perustaa ovat tarpeet ja niissä arvot ja motiivit. Tavoite, aikomus ja suoritus ovat motivaatioprosessin ydintä, seurauksena motivaatiosta on palkkio ja tyytyväisyys. Onkin mielenkiintoista tutkia, mikä on se palkkio ja tyytyväisyys mitä vapaaehtoiset parantumattomasti sairaalta ihmiseltä ja koko vapaaehtoistyön prosessista saavat.

Motivaatio määritellään jonakin, joka laittaa ihmisen liikkeelle, pyrkimään kohti päämäärää. Motivaatio nähdään niin, että ilman sitä ihminen on paikoilleen jähmettynyt. Hyvin motivoitunut ihminen työskentelee tehokkaasti ja laadukkaasti sekä suhtautuu tekemiseensä innolla ja ilolla. Miten ilo liittyy saattohoidon vapaaehtoistyöhön? Eri asiat vaikuttavat eri tavoin ihmisten motivaatioon (Rasila & Pitkonen, 2010, 59). Ihmisen toiminta riippuu harvoin vain yhdestä motiivista, eli liikkeellepanijoita motivaatiotekijöitä on monia, sen takana voi olla eri motiiveja, motivaatio kannustaa ihmistä eteenpäin. Jokaista ihmistä motivoi eri asiat, kokonaisuus on aina erilainen. Saattohoidon tukihenkilön työssä näen osiltaan hyvin paradoksaalisena sen ilon mitä vapaaehtoistyö heille antaa. Tuettava tekee kuolemaa, mutta vapaaehtoistyöntekijä saa työstään iloa itselleen, suhtautuu siihen innolla (Rasila ja Pitkonen, 2010, 11-13)

Motivaation kantasana on motiivi, motivaatiolla tarkoitetaan motiivien aikaansaamaa tilaa. Motivaatio on tiettyyn tilanteeseen liittyvä, yksilön muuttuva henkinen tila, joka määrää millä vireydellä ja mihin suuntautuneena hän toimii (Peltonen & Ruohotie, 1987,19). motivaation termi puretaan seuraavalla tavalla: ”*Motivaatio tarkoittaa*

käyttäytymistä virittävien ja ohjaavien tekijöiden järjestelmää. Motiiveista puhuttaessa on usein viitattu tarpeisiin, haluihin, vietteihin ja sisäisiin yllykkeisiin sekä palkkioihin ja rangaistuksiin.. Motiivit siis virittävät ja ylläpitävät yksilön yleistä käyttäytymisen suuntaa. Näin ollen ne ovat päämääräsuuntautuneita, joko tiedostettuja tai tiedostamattomia” (Ruohotie, 1998, 36-37). Saattohoidon vapaaehtoistyössäkin vapaaehtoisilla on ollut tarve ryhtyä tällaiseen vapaaehtoistyön muotoon, sysäys tällaiseen toimintaan on kummunnut jostain ihmisen sisältä. Motivaatiotutkimuksiin viitaten on osoitettavissa, että suoritus paranee motivaation lisääntyessä (Ruohotie, 1998, 46-47). Saattohoidon vapaaehtoisen tukihenkilön motivaatiota tutkiessa minua kiinnostaakin, mikä tämä tällainen suoritus voisikaan olla, mikä motivaatiota lisää?

Motivaatio voidaan jakaa myös sisäiseen tai ulkoiseen motivaatioon, jotka täydentävät toisiaan. Toiset motivaatiotekijät ovat hallitsevampia kuin toiset. Sisäisessä motivaatiossa on kyse itsensä toteuttamisesta ja kehittämisen tarpeesta. Sisäiset palkkiot ovat pitkäkestoisempia kuin ulkoiset palkkiot. Ulkoisessa motivaatiossa korostuu riippuvaisuus ympäristöstä. Ulkoisessa motivaatiossa palkkiot ovat turvallisuuden tai yhteenkuuluvuuden tarve. Nämä kaksi voi olla usein hankala erottaa toisistaan (Ruohotie, 1998, 37-39).

Työ palkitsee tekijänsä, palkkiona voi olla esimerkiksi mielihyvän kokemusta sekä onnistumisen ja edistymisen iloa. Sisäinen motivaatio ruokkii itse itseään. Sisäisiä motivaatiotekijöitä ovat työn sisältö, onnistuminen, vastuu, kehittymisen ja kehittämisen mahdollisuudet ja haasteellisuus (Rasila & Pitkonen, 2010, 27).

”Sisäiset palkkiot tulevat vapaaehtoistyöntekijöille suoraan siitä työstä, jota he suorittavat. Työntekijän sisäinen motivaatio voi syntyä erityisesti seuraavista syistä:

- 1. Hän kokee olevansa kunnioitettu ja ansioitunut työntekijä*
- 2. Hän kokee tekevänsä arvokasta työtä toisten hyväksi*
- 3. Hän saa tyydytystä tilanteista, joissa on suoriutunut hyvin*
- 4. Hän kokee tyytyväisyyttä omiin luoviin innovaatioihinsa ja ideoihinsa*
- 5. Hän kokee saavansa palkitsemista ja kannustusta tekemästään työstä*

6. Hän kokee kuuluvansa työyhteisöön ja olevansa sen aidosti arvostama jäsen.”

(Liukkonen, Jaakkola & Kataja, 2006, 7)

Selvyyden ja luettavuuden vuoksi olen koonnut vapaaehtoistyön timanttimallin ja keskeiset käsitteet omiksi alaluvuiksi.

Tutkimusaineistossani vapaaehtoisten kirjoittamat tekstit ja litteroimani haastattelut ovat narratiiveja. Vapaaehtoiset avasivat minulle kirjoituksissaan syitä miksi olivat hakeutuneet saattohoidon vapaaehtoistyöhön. Algirdas Julien Greimas (1917-1992) on tunnetuimpia semiootikkoja. Käytän motivaatiokertomuksissaan A.J. Greimas'n kehittämää aktanttimallia. Näissä kertomuksissa ja tarinoissa määrittyvät aktanttimallissa käytettävät keskeiset toimijat, osoitetut päämäärät, sekä ongelmat ja vastustajat. Tarinat sisältävät aina myös käsityksiä maailmasta. Greimas erottaa kuusi aktanttia: subjektin, objektin, auttajan, vastustajan, lähettäjän ja vastaanottajan. Aktanttiroolin voivat ottaa myös abstraktimmat asiat ja ei-inhimilliset toimijat. Alasuutari (2011, 139) nostaa esiin aktanttimallin päämäärärationaalista toimintaa kuvaavana analyysimallina ja korostaa sen soveltuvuutta elämänkerrallisten tarinoiden kaltaisten, juonellisten kertomusten analyysivälineenä.

Motivaatiota tarkastellaan tutkimuksessani kertomuksina, joilla rakennetaan todellisuutta, motivaatio on mielekkyyttä, jolla kerrotaan itselle ja muille miksi se on tärkeää ja tekemisen arvoista työtä. Kertomuksilla omalle toiminnalle vapaaehtoisena tukihenkilönä annetaan mieli.

3. TUTKIMUSKYSYMYS

Tarkastelen tutkimuksessani sitä, mistä saattohoidon vapaaehtoistyön motivaatio kumpuaa. Kysyn: Miten motivaatio kerrotaan? Tämä kysymys johdattaa minut narratiivisen teorian puoleen. Tutkielmani tutkimuskohteena on saattohoidon vapaaehtoisten tukihenkilöiden motivaatio, kuinka sitä tuotetaan kertomuksissa.

4. NARRATIIVINEN TEORIA

Seuraavaksi siirryn rajaamaan teoreettista viitekehystä, eli määritän tutkimuksenteon käytäntöä, millä tavoin asiasta voidaan saada tietoa. Motivaatio on ilmiö, jota tutkin narratiivisen kehyksen avulla, käsittelenkin sitä seuraavassa alaluvussa vapaaehtoistyön ja saattohoidon kautta. Tässä luvussa avaan motivaation käsitettä sekä tutkimukseni ilmiöitä ja instituutioita. Octagon-alaluvussa pureudun hyvinkin tunnettuun työkaluun, vapaaehtoistyön timanttimaliin, joka mallintaa motivaatiota vapaaehtoistyössä. Tämän luvun viimeisessä alaluvussa kertomukset teoreettisina työkaluina, esittelen tutkimukseni teoreettisen taustan ja määrittelen kirjallisuuden avulla tutkimuksessani käyttämäni tärkeimmät käsitteet ja ilmiöt.

Järjestömuotoinen vapaaehtoistyö sosiaalisten representaatioiden näkökulmasta tuo esiin myös uhkakuvia liittyen vapaaehtoistyöhön. On aiheellista miettiä vapaaehtoistyön ominaislaadun katoavan jos se joutuu liikaa systemaattisen kehittämisen kohteeksi, mitä se ominaislaatu edes on, mistä vapaaehtoistyössä on kyse (Marjovuori, 2014, 11-12).

Teoreettinen viitekehys määrittää tutkimuksenteon käytäntöä, millä tavoin asiasta voidaan saada tietoa. Tutkimus sijoittuu aina johonkin teoriasuuntaukseen tai luo uutta teoriaa. Parhaimmillaan sosiologia tieteenä avaa yhteiskunnallisten ilmiöiden ymmärtämiseen yllättäviä ja tuoreita, mutta silti perusteltuja näkökulmia. Teoria voi auttaa löytämään uudenlaisia toiminnan mahdollisuuksia (Alasuutari, 2001, 168). Menetelmä, millä tutkimusta analysoidaan, täytyy olla sopusoinnussa tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen kanssa. Teoreettinen viitekehys taas määrää sen, millainen aineisto kannattaa

kerätä ja millaista menetelmää sen analyysissä käyttää (Alasuutari, 1999, 65-66). Selvitän aineistoni avulla kuinka motivaatiota luodaan kertomuksissa.

Tässä alaluvussa esittelen tutkimukseni teoreettisen taustan ja määrittelen kirjallisuuden avulla tutkimuksessani käyttämäni tärkeimmät käsitteet ja ilmiöt. Valitsemani teoreettinen lähestymistapa on kerronnallisuus. Kysyn, millaisin kertomuksin saattohoidon vapaaehtoistyön motivaatiota tuotetaan ja ylläpidetään. Motivaatiota saattohoidon vapaaehtoistyöhön tehdään todeksi vapaaehtoisten omien kertomusten ja tarinoiden kautta. Motivaation narratiivinen tarkastelu kiinnittyy siihen, millaisten kertomusten kautta toiminnalle annetaan mieli. Lisäksi tässä luvussa tutkimukseni on tarkoitus suhteuttaa alan aikaisempaan tutkimukseen, joten esittelen kerronnallisuuden ja motivaation tutkimisen tutkimushistoriaa, kuvaan valitsemaani teoreettista lähestymistapaa ja pääsuuntauksia. Esittelen myös ne käsitteet, joita tutkielmassani sovellan.

Kerronnallisen käänteen historia, yhteiskuntatieteiden ja psykologian piirissä tapahtui 1980-luvun alussa, kun kertomuksen käsitettä otettiin käyttöön kirjallisuuden ja lingvistiikan piiristä muillekin tutkimusaloille. Näin syntyi uusi monitieteinen narratiivisen tutkimuksen kenttä kirjallisen kertomuksen tutkimuksesta omaksi suuntaukseksi (Hyvärinen, 2004a; 2004b). Suomalaisessa folkloristiikassa, joka tutkii ihmisten elämismailmaa ja kansanomaisia ajattelumalleja eli kansan tietämystä, kerronnan tutkimuksen painopiste on viimeisinä vuosikymmeninä siirtynyt sisällöltään perinteisen kerronnan rakennetta ja ilmaisukeinoja tarkastelevista näkökulmista elämäkerrallisen kerronnan ja muistitiedon tutkimiseen (Koski, 2007, 3). Omassakin tutkimuksessanikin perehdyn siihen minkälaisia merkityksiä vapaaehtoiset tukihenkilöt antavat vapaaehtoistyölleen. Kertominen yleensä ymmärretään merkityksen antamisen sekä menneisyyden ja identiteetin rakentamisen välineeksi.

Aikaisemmin usein selvänä pidetyt kertomuksen rajat on haastettu monesta suunnasta. Kertomuksen käsite on laajentunut ja alkuun mietinkin sopivaa työkalua, millä alkaa analysoimaan kertomuksia, miten saisin tulkittua kertomuksia kaikista parhaiten. Kertomuksen käsite on tullut useille tieteenaloille, joissa se oli aikaisemmin tuntematon. Ajatus "elämä kertomuksena" on siirtänyt kertomuksen osaksi inhimillistä kognitiota ja kokemusta (Hyvärinen 2007). Osassa tämänkin tutkielman aineistossa vapaaehtoisten varhaiset kokemukset koetaan siivittäneen polkua kohti vapaaehtoistyötä parantumattomasti

sairaiden kanssa, eli vapaaehtoiset ovat ikään kuin skannanneet omaa elämäänsä kertomuksena minulle.

Kertomuksen käsite itsessään löytyy monilta eri tieteen aloilta. Kertomus käsitteenä on saanut laajan metaforisen merkityksen vaikka se on myös tuttu arkipäivän termi, moni ymmärtää kertomuksen niin, että se on esitys jostain aiemmin tapahtuneesta. Käsite on saanut paljon uudenlaisia käyttöjä ja rajauksia (Hyvärinen, 2007, 127). Vapaaehtoisten minulle kirjoittamissa teksteissä he sanoittavat itse omia kokemuksiaan, Michiganin yliopiston sosiologian professorin Margaret Somersin (1994) mukaan kertomusten avulla me tiedostamme, ymmärrämme ja jäsenämme sosiaalista maailmaa, lisäksi rakennamme niiden avulla sosiaalisen identiteettimme.

Narratiivisuus ei ole mikään metodi, ei koulukuntakaan, vaan hajanainen muodostelma kertomuksiin liittyvää tutkimusta. Narratiivisuutta voi pitää aika väljänä viitekehyksenä, tunnusomaista on huomion kohdistuminen kertomuksiin todellisuuden tuottajan ja välittäjänä. Narratiivisuutta voi käyttää identiteettien ja arkitiedon rakentumisessa, se toimii myös tutkimuksessa jatkuvasti kahteen suuntaan: kertomukset ovat sekä tietämisen lähtökohta että lopputulos ja tietämisen prosessin perustuu kertomusten kuulemiseen ja niiden tuottamiseen. Maailmaa tulkitaan jatkuvina kertomuksina, joita kutsutaan tiedoksi. Ihmiset ymmärtävät itsensä kertomusten kautta ja rakentavat niiden avulla identiteettiään. Tieto itsestä ja maailmasta tuotetaan kertomuksilla (Heikkinen, 2000, 47-58).

Narratiivisuus tutkimuksessa viittaa lähestymistapaa, joka kohdistaa huomionsa kertomuksiin tiedon välittäjänä ja rakentajana. Narratiivinen tutkimusote kohdistaa huomionsa yksilöiden elämään heidän itsensä kokemana ja niihin merkityksiin, joita he antavat elämälleen tarinoiden välityksellä. Narratiivisessa tutkimuksessa huomio kohdistuu siihen, millä tavalla yksilöt antavat merkityksiä asioille tarinoidensa kautta. Narratiivisella tutkimuksella kiinnitetään huomio ihmisten omiin kertomuksiin, eikä se pyri objektiiviseen tai yleistettävän tietoon (Heikkinen, 2001, 116-132).

Vapaaehtoisten minulle kirjoittamissaan motivaatiokertomuksissa raportoidaan, ymmärretään ja jäsennetään elettyä elämäkokemusta. Heidän teksteissään ja haastatteluissaan on kertomus mukana tärkeissä identiteetin ja ajallisuuden ongelmissa (Hyvärinen 2007, 137). Omassa tutkimuksessanikin voin tarkastella kertomuksia sekä

konkreettisella, että abstraktimmalla tasolla. Kertomuksia voi tarkastella myös narratiivisen filosofian lähtökohdista eli pohtimalla elämän ja itse kertomisen välistä suhdetta, myös vapaaehtoisten kirjoituksia lukiessa voi miettiä: onko elämä ja kokeminen kerronnallista vai onko kertominen erillistä merkityksenantoa kokemukselle. Yhteiskunta- ja sosiaalitieteissä narratiivinen tutkimus lähtee pitkälti siitä, että elämän ja kertomuksen suhde on kiinteä. Lisäksi se on kirjoittajan oma subjektiivinen kokemus ja tekstiä voidaan tarkastella kertomuksena esimerkiksi siltä pohjalta, että se on juurikin yksilön tuottamaa aineistoa omien kokemusien pohjalta (Koski, 2007, 1-2).

Olenneimmat erot kertomus-käsitteen merkityksissä voisi kärjistää neljään, osittain keskenään päällekkäiseen vastakkainasetteluun:

- 1) lähestytäänkö yksittäisiä, nimettyjä kertomuksia vai kertomusta teoreettisena käsitteenä
- 2) onko kertomus itsessään tutkimuskohde vai metodinen väline tietyn, kertomalla tuotetun ilmiön tarkastelussa
- 3) määritelläänkö kertomus muotokriteerein vai sisällön perusteella ja
- 4) ymmärretäänkö se konkreettiseksi ilmaisuksi vai pikemminkin abstraktiksi merkityksenannoksi tai metaforaksi, jonka avulla inhimillistä toimintaa on mahdollista kuvata ja ymmärtää. Nykypäivänä kokonaisnäkemystä hakevat kerronnan ja kertomuksen tutkijat ottavat huomioon hyvin laajasti kertomuksen määrittelyn eri aspekti

(Koski, 2007, 1-2).

Tapahtumien ketjujen tunnistaminen on olennaista kertomuksien sisällössä, niitä voidaan tarkastella juonena. Onkin tutkimukseni kannalta tärkeää huomata ne kerrotut hetket, missä motivaatiota vapaaehtoistyötä kohtaan sanoitetaan. Kertomuksen määrittely ei ole täysin ongelmaton, koska sitä voidaan lähestyä edellä mainitun kerronnallisuuden kautta tai luettelemalla olennaisimpia kertomuksen kriteereitä. Kun puhutaan narratiivisuudesta, täytyy ymmärtää se, että tarinoiden täytyy sisältyä inhimilliseen ja inhimillistettyyn maailmaan ja rakennuttava ajallisesti, näin teksti toimii paremmin (Koski, 2007, 5-6).

Historiallisesti yhteiskunnissa tieto itsessään on perustunut keskeisesti kertomuksiin. Modernin tietoisuuden myötä tieteellinen, diskursiivinen tieto pyrki

korvaamaan kertomuksen hallinnon ja professionaalisen tiedon jäsentäjänä. "kulttuurisesta kertomuksesta", jolla tarkoitetaan kertomusta, "jolla on riittävän laaja levinneisyys, jotta voimme perustellusti sanoa, että sen tekijä on selvästi nimettävän yksilön sijaan laajempi kollektiivinen kokonaisuus, kenties koko yhteiskunta tai ainakin merkittävä yhteiskunnan alaryhmä". Kertomus on voinut viitata myös "kerronnalliseen lausumaan, suulliseen tai kirjalliseen diskurssiin, joka kertoo tapahtumasta tai tapahtumien sarjasta". Yhtä hyvin kerronnan synonyymina voisi olla tapahtumaketju. Eletyn elämän esittämiseen ei ole parempaakaan keinoa kuin kertomus. Tarinoita ei eletä, ne kerrotaan ja inhimillinen elämä on kerronnallisen tulkinnan prosessi. Tarinat voivat myös alkaa säädellä muistamista. Hyvärinen kirjoittaaakin että lopulta meistä tulee se, mitä itsestämme kerromme. Jokainen tarina vaatii kuitenkin poikkeuksen, se tekee siitä mielenkiintoisen (Hyvärinen, 2007, 128-131).

Käytin analyysini apuna Greimasin aktanttimallia, sitä on hyödynnetty esimerkiksi Reetta Näsin sosiologian Pro gradu tutkielmassa Ihana armeliaisuus, säälin politiikka hyväntekijyyden motivoijana (Lapin yliopisto, 2017). Tutkimuksessa tarkasteltiin auttajia ja autettavia vuoden 2014 Nenäpäivä-show'ssa. Tarkoitus oli selvittää millaisia asemia hyväntekeväisyysohjelman kaukaisille kärsijöille tarjotaan. Näsin tutkimusaineistoa olivat nenäpäivä shown insertit, niitä käsiteltiin narratiiveina, joissa määrittyvät tarinan keskeiset toimijat, heille osoitetut päämäärät, sekä ongelmat ja vastustajat.. Jokaisesta analysoidusta 14:sta tarinasta oli tiivistelmä sekä aktanttimalli.

Löysin aineistostani greimasin aktanttimalliin sopivia yhtäläisyyksiä, joita käytän aktantteina analyysissäni. Vapaaehtoisten kertomuksissa oli kaikkia aktantteja, subjektina pidin vapaaehtoista itseään ja objektina motivaatiota. Subjekti on aktanttimallissa osallistujarooli.

Vapaaehtoinen on motivaatiokertomusten tuottaja, eli vapaaehtoinen tavoittelee objektia, haluttua asiantilaa, motivaatiota. Objektiaktanttiin olen koonnut motivaatiokertomuksista löytämäni subjektin haluttua asiaintilaa, eli kerrottua motivaatiota tarinoissa.

Lähetijäaktantti saa subjektin tavoittelemaan objektia. Olen koonnut tähän aktanttiin, minkä kaiken elämässä tapahtuneen kokemuksen kautta on motivaatio saattohoidon vapaaehtoistyöhön vienyt.

Vastaanottajaaktantti hyötyy objektin, eli halutun asian tilan, saavuttamisesta.

Vastustaja-aktantti estää ja hankaloittaa subjektin toimintaa tehtävässä, eli nämä aktantit estävät vapaaehtoista saavuttamasta motivaatiota.

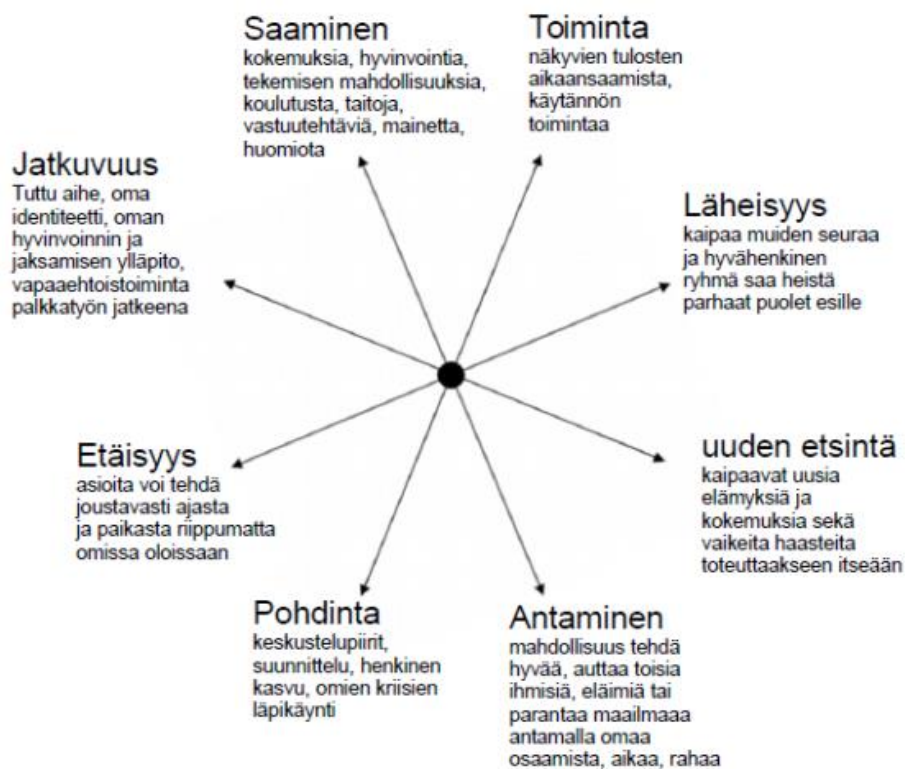
Auttaja-aktantti auttaa subjektia objektin saavuttamisessa, eli vapaaehtoistyöntekijää motivaation saavuttamisessa.

Seuraavassa alaluvuissa esittelen tutkimukseni kannalta tärkeän motivaation tutkimisen välineen, vapaaehtoistyön timanttimalin, miten motivaatiota on totutusti tutkittu.

4.1 OCTAGON – VAPAAEHTOISTYÖN TIMANTTIMALLI

Vapaaehtoistyön ja motivaation risteymää on tutkittu aikaisemminkin. Yksi tunnetuimmista tutkimuksista on Anne Birgitta Yeungin (2005) Vapaaehtoistoiminnan timanttimali, joka mallintaa motivaatiota vapaaehtoistyössä. Timanttimalia hyödyntämällä voi löytää tulosten korostavan sosiaalisia kontakteja ja auttamishalun roolia vapaaehtoistoiminnasta innostumisessa ja siihen sitoutumisessa. Vapaaehtoiset arvostavat myös epävirallista oppimista ja tuoreiden näkökulmien saamista. Vapaaehtoistoiminnan timantissa huomiota ei kuitenkaan ole kiinnitetty siihen, että motivaatiota vahvistetaan kertomuksilla, jotka kytkeytyvät omaan elämäkertaan. Siksi motivaation tarkasteleminen narratiivisessa motivaatiokertomusten kehyksessä on perusteltua omassa tutkimuksessani.

Neljä vapaaehtoismotivaation ulottuvuutta (Nylund & Yeung, 2005, Yeung, 104-125)

Kuva: <https://vetovoimablog.wordpress.com/2015/05/28/tyo-vapaaehtoista-kiittaa/>

Timanttimalli kattaa joukon yksilöllisiä kuvauksia ja kokemuksia vapaaehtoistoiminnan motivaatiosta. Timanttimallissa on neljä ulottuvuutta, jotka yhdessä muodostavat jaetun metaulottuvuuden: itseä kohti (ikään kuin sisäänpäin) – itsestä pois päin (ikään kuin ulospäin). Oikealle osoittavat neljä motivaation ääripäätä kuvaavat vapaaehtoistojen ulospäin suuntautuneisuutta, itsestä pois päin suuntautuneisuutta: kohti sosiaalisia piirejä, toimintoja, uusia sisältöjä ja toisille antamista. Vasemmalle osoittavat neljä ääripäätä ovat puolestaan suuntautuneet enemmän kohti vapaaehtoistojen itseään: kohden sisäistä pohdiskelua ja mietiskelyä, etäisyyttä toisistaan, tuttujen teemojen jatkuvuutta ja itselle saamista. Tämä itsen päin – itsestä pois päin metaulottuvuus osaltaan osoittaa, että neljä ulottuvuutta ovat keskenään sisäkkäisiä ja vuorovaikutteisia. Metaulottuvuus ei ole arvoasetelma. Toinen metaulottuvuus ei ole vapaaehtoistoiminnan kannalta toista parempi.

Saaminen – Antaminen

Mitä vapaaehtoisuus antaa vapaaehtoiselle? Mitä tarkoitetaan auttamisella ja antamisella vapaaehtoistoiminnan motiiveina? Näitä kysymyksiä valottaa timanttimallin ensimmäinen ulottuvuus, saaminen versus antaminen. Vapaaehtoistyöstä saa itsensä täyttymystä, hyvinvointia se palkitsee henkisesti. Se on vapaaehtoiselle ajankäytön rakentamista ja työkokemusta. Vapaaehtoistyön kautta vapaaehtoiselle annetaan mahdollisuus muiden ihmisten hyvinvoinnin lisäämistä, vapaaehtoistyön kautta saa paikan yksilön luonteenomaiselle altruismille. Lisäksi se voi olla vuorovaikutuksellista tukea, ”autan koska minua on autettu”.

Jatkuvuus – Uuden etsintä

Millä tavalla vapaaehtoisuuskäytännöt voi kytkeytyä jatkuvuuteen ja tuttuuteen – tai ilmentää uusien urien tavoittelua? Vapaaehtoistyön aiheen tuttuus ja positiiviset kokemukset sekä muistot. Vapaaehtoistyö voidaan nähdä myös työn korvikkeena ja henkilökohtaisen hyvinvoinnin ylläpidon välineenä. Aiheen uutuuden kautta vapaaehtoistyöllä voidaan tasapainottaa omaa elämää kokea elinympäristön laajenemista ja uuden oppimista sekä henkilökohtaista kasvua

Etäisyys – Läheisyys

Tällä ulottuvuudella kysytään, mikä on sosiaalisten kontaktien merkitys vapaaehtoistyön motivaatiossa? Ryhmään kuulumisen toive ja halu tavata ihmisiä, vapaaehtoistyön luoma yhteisöllisyyden tunne, unohtamatta keskinäistä sanallista kanssakäymistä. Vapaaehtoistyön aktiviteettien sosiaalinen luonne sekä yhteiskunnallinen aktiivisuus voivat myös olla motivaatiota lisääviä tekijöitä.

Pohdinta – Toiminta

Onko vapaaehtoistoiminta ainoastaan tekoja? Vapaaehtoistyön motivaatiossa voi vaikuttaa taustalla yksilön arvomaailmat ja elämän roolimallien vaikutus. Motivaation voi löytää myös osaksi henkistä kasvua ja se voi antaa näkemystä henkilökohtaisiin kriiseihin. Motivaation lisäämiseen voi olla myös vapaa-ajan täyttö ja vapaaehtoistyön aktiivinen luonne sekä toimintakeskeisyys.

5. AINEISTO JA TUTKIMUSETIIKKA

Kiinnostukseni tähän tutkimusaiheeseen kumpuaa omista kokemuksistani saattohoidon parissa. Prosessi on ollut pitkä ja käytänkin tässä luvussa päiväkirjamaista otetta. Mietin jo keväällä 2018 miten lähtisin viemään tutkimusideaani eteenpäin ja avuksi sain Pohjois-Suomen Syöpäyhdistyksen sen hetkisen järjestösihteerin Anneli Selkälän.

Sovimme Selkälän kanssa tapaamisen, kerroin oman henkilökohtaisen motivaationlähteeni tutkimusta varten. Tutkimusaiheeni koettiin aluksi liian arkaluontoiseksi vapaaehtoisten ja tuettavien yksityisyyden säilyttämisen vuoksi, Anneli väläytteli minulle toisen tutkimusaiheen mahdollisuudesta. Otin Anneli Selkälään uudelleen yhteyden tutkimusaiheeni tiimoilta elokuussa 2018. Koordinoivilla tahoilla oli ajatuksena rekrytoida lisää vapaaehtoisia lähitulevaisuudessa, joten heidänkin kannalta olisi suotuisaa tietää motivaatiotekijöitä vapaaehtoistyössä.

Seuraavaksi sain kutsun saattohoidon tukihenkilöiden vapaaehtoistyötä koordinoivien tahojen kokoukseen seurakunnan virastotalolle 19.11.2018. Pitkän pöydän äärellä kokoustilassa oli muun muassa sairaalapastori, muutama diakoniatyöntekijä ja heidän esimiehensä, Anneli Selkälä, vapaaehtoisten ohjausryhmän ohjaaja ja Rovaniemen terveyskeskuksen saattohoitoyksiköiden osastonhoitaja. Jaoin heille avoimesti omakohtaisen tarinani kuolevan ihmisen tukemisesta, sen lisäksi toin esille jo alustavaa tutkimussuunnitelmaani, tutkimusaihettani ja sen tutkimisen tärkeyttä monesta suunnasta. Sain luvan aineistonkeruuseen.

5.2 AINEISTO JA AINEISTON KERUUPROSESSI

Tässä luvussa kerron tapaustutkimukseni taustaa, kuvaan aineistoni luonteen ja sen hankinnan vaiheet, millaisista kertomuksista on kyse ja haastatteluiden prosessin. Perustelen miksi pyysin vapaaehtoisia kirjoittamaan minulle. Lisäksi avaan myös, miksi päädyin käyttämään lisäaineistona haastattelua.

Tutkielmani on tapaustutkimus, jossa tarkastelen saattohoidon vapaaehtoistyötä Rovaniemellä. Rovaniemellä saattohoidon vapaaehtoista tukihenkilötoimintaa ohjaa ja koordinoi kolme eri tahoa yhteistyössä. Rovaniemen seurakunnan diakoniatyö ja sairaalasielunhoito, Rovaniemen kaupungin terveystakeskus ja Pohjois-Suomen syöpäyhdistys Ry. Nämä toimijat tarjoavat tukihenkilöille ammatillista lähitukea, ryhmätyönohjausta, täydennyskoulutusta ja virkistystapahtumia. Tukihenkilöä voi pyytää tuentarvitsija itse tai hänen suostumuksellaan omainen, ystävä tai hoitohenkilöstöön kuuluva. Palvelu on maksutonta.

Näiden kolmen toimintaa koordinoivan toimijan yhteistyösopimuksella tuetaan vapaaehtoistyötä saattohoidon ja sitä edeltävän palliatiivisen, oireen mukaisen hoidon, aikana parantumattomasti sairaita ja heidän omaisiaan. Saattohoidon tukihenkilöt ovat tehtävänsä koulutettuja. Heidän antamansa tuki on maallikkomaista vierellä kulkemista. Saattohoidon tukihenkilötoiminnalla tavoitellaan potilaan ja hänen omaistensa hyvää elämänlaatua ja elämän päättyessä potilaan hyvää kuolemaa niin, ettei kenenkään tarvitsisi olla yksin.

Tutkimuksen tekoni on alkanut vuonna 2018 ja seuraavat luvut perustuvat edelliseen vuoteen. Rovaniemellä vuonna 2017 tukihenkilöitä oli mukana toiminnassa 9 ja 3 tauolla toiminnasta. Tukihenkilöillä oli yhteensä 119 tuntia auttamistyötä, tukisuhteita 12 ja tapaamisia tuettavien kanssa 35. Toimintaa on laajasti valtakunnallisesti. Saattohoitokodeilla (HKI, Tampere, Hämeenlinna) on tukihenkilötoimintaa. Osalla yhteistyössä alueellisen syöpäyhdistyksen kanssa. Myös joillakin seurakunnilla on saattohoidon tukihenkilötoimintaa, esim. Sodankylässä yhteistyössä seurakunnan kanssa (lähde Syöpäyhdistyksen esite)

Syöpäjärjestössä ja Pohjois-Suomen Syöpäyhdistyksessä toiminta on alkanut 1980-luvulla. Tällä hetkellä (2018) on koko alueellamme (Pohjois-Suomen Syöpäyhdistyksen alueella) 54 saattohoidon tukihenkilöä. Viime vuonna heillä oli 64 tuettavaa (potilaita 36 ja loput omaisia) ja yhteydenottoja 424 (tapaamisia, puheluita, ym.) Määrä on vaihdellut esim. 2015 oli 123 tuettavaa, 2016 oli 62, 2017 oli 81 tuettavaa.

Vapaaehtoistoiminta syntyy aina tarpeesta ja tämän tarve on myös palkittu valtakunnallisesti. Suomen syöpäyhdistyksen saattohoidon vapaaehtoistoiminta on saanut Suomen sosiaali- ja terveys ry myöntää vuosittain jaettavan SOSTE-palkinnon vuonna 2017

hyvinvointitalouden edistämisestä, tunnustus annettiin tärkeälle ja arvokkaalle työlle, jota sadat vapaaehtoiset tekevät saattohoitopotilaiden kanssa.. Palkinto voidaan myöntää yksittäisestä teosta, joka ilmentää rohkeutta, väkevyyttä ja edelläkävijyyttä ja tuo uusia näkökulmia hyvinvointitaloudesta käytävään keskusteluun.

Tutkimuksen alkuvaiheessa ajattelin käyttäväni haastattelua aineiston keruutapana, lisäksi mietin sähköpostikyselyn tekemistä. Tämän vapaaehtoistyön muodon ikäjakauma on suhteellisen korkea, joten päätin pian, että jätän ylimääräiset työvaiheet ja tietotekniset välineet tutkimukseni aineistonhankinnan ulkopuolelle. Hain tutkimukseni kannalta olennaisiin kysymyksiini vastauksia lomakkeella, jossa oli yhdeksän avointa kysymystä (LIITE 2). Aineistoni koostuu vapaaehtoisten itse minulle tuottamistaan teksteistä, vastauksista kysymyksiin, joilla yritän selvittää heidän motivaatiotaan. Tämän aineiston keruutavan lisäksi toteutin vielä kaksi lisähaastattelua, ettei aineistoni jäisi liian suppeaksi. Nämä molemmat kysymyspatterit löytyvät tutkimukseni liitteistä.

Ennen kirjoituspyyntöä ja haastatteluita halusin tavata vapaaehtoisia itse henkilökohtaisesti. Lähetin kysymykset seurakunnan diakonissalle, hänen kautta ne menivät vapaaehtoisille tutustuttavaksi ennen tapaamistamme. Kävin tapaamassa vapaaehtoistyöntekijöitä heidän ryhmänohjaustapaamisella tammikuussa 2019 ja annoin paikalla oleville vapaaehtoisille kysymykseni. Halusin herättää luottamusta heissä ja esittelin itseni sekä oman henkilökohtaiset motivaationi tutkimusaiheeni kohtaan. Tältä ohjausryhmän tapaamiskerralta poissaoleville, lähetettiin postin kautta kysymykseni ja ohjeet sekä yhteystietoni Pohjois-Suomen syöpäyhdistyksen järjestösihteerin avulla.

Vapaaehtoistyöntekijöitä on kahdeksan. He kaikki ovat naisia ja heidän ikäjakaumansa on 64-73-vuotiaita, sain heiltä viisi kappaletta kirjallisia vastauksia. Vastaukset ovat paperimuodossa ja käsinkirjoitettuja. Osa niistä oli vain lyhyesti kirjoitettuja lähettämäni kysymyspaperiin, osa oli erilliselle paperille kirjoitettuja pitkiä kirjoitelmia.

5.1.1 Haastattelu

Sovin lisähaastatteluista kahden vapaaehtoisen kanssa ja yhteistyötahoni Pohjois-Suomen Syöpäyhdistys tarjosi rauhalliset tilat haastattelujen tekemiseen. Haastattelujen teko oli todella mieluista mutta myös monia tunteita herättävää ja vapaaehtoisten tunteiden vastaanottamista. Suunnittelin haastattelukysymyksiä (LIITE 3), joiden kautta saisin lisää

tietoa sellaisista asioista, joista en niin paljon saanut tietoa kirjallisella kysymyslomakkeella. Mietin tarkkaan kysymyksen asettelua, jotta saisin parhaimman mahdollisen tiedon tutkimustani varten. (haastattelukysymysten laatimisesta ks. Ruusuvuori & Tiittula 2005, 23-25).

Käytin haastattelujen nauhoituksessa puhelimeen ladattavaa äänityssovellusta, joka toimi tilanteessa todella hyvin. Tilanteen institutionaalisuutta korostaa tallennus: nauhoitus ja se, että haastattelija tekee muistiinpanoja (Ruusuvuori & Tiittula, 2005, 23-25). Alkuun rupattelimme hieman niitä näitä, jonka jälkeen kävimme yhdessä läpi mitä tulee seuraavaksi tapahtumaan.

5.1.2 Motivaatiokertomukset

Kirjallisen aineistoni hankin vapaaehtoistyöntekijöiltä avoimien kysymyksien avulla (LIITE 2) he saivat itse kirjoittaa minulle omasta motivaatiostaan. Kysymykset ideoin niin, että ne kattaisi mahdollisesti yhteiskunnan, yksilön ja vapaaehtoistyötä ohjaavan tahon kentät motivaation lähteenä.

5.2 TUTKIMUSETIIKKA

Tässä luvussa kerron tutkimukseni etiikasta. Tutkimuksessani noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Koska otanta on pieni, olen luvannut vapaaehtoisille ja järjestölle, että pyrin parhaani mukaan häivyttämään kirjeistä ja haastatteluista henkilöt. Lisäksi kertomuksista ja haastattelusitaateista on pyritty poistamaan kaikki sellaiset yksityiskohdat, jotka voivat johtaa kertojan identiteetin paljastumiseen.

Haastattelujen alussa kävin läpi luottamuksellisuuden. Haastateltavan ja haastattelijan välille muodostuva luottamuksellinen suhde mainitaan useissa lähteissä informaation saannin edellytyksenä (Ruusuvuori & Tiittula, 2005, 41-42). Haastattelijan on kerrottava haastateltavilleen totuudenmukaisesti haastattelun tarkoituksesta (Högbacka & Aaltonen, 2015, 17). Haastattelut vapaaehtoisten kanssa olivat hyvin tunteellisia ja henkilökohtaisia. Koin, että ne resonoivat myös omien kokemuksieni kanssa. Haastatteluissa toinen haastateltavista murtui kyyneliin, keskeytimme haastattelun hetkeksi ja keskustelimme tunteista, jotka haastateltavalla heräsivät, pystyimme pian jatkamaan haastattelua. Refleksiivisyys on lisääntynyt ihmistieteissä tutkimuksen kaikissa vaiheissa.

Tutkijan itsensä täytyi kääntää analyyttinen katse myös itseensä, tutkijan position ja sen vaikutuksen tarkastelussa aina aineiston tuottamisesta sen analyysiin (Högbacka & Aaltonen, 2015, 9-34) .

Halusin herättää vapaaehtoisissa luottamusta ja tein itsestäni esittely flyerin heille (LIITE 1). Kerroin omista kokemuksistani läheisen sairauden ja saattohoidon parissa, halusin näin ollen antaa ennakkoon tietoa motiiveistani ja saavuttaa hyvän ja luottavaisen yhteyden heidän kanssaan tutkimukseni puolesta. Kävin myös tapaamassa heitä etukäteen heidän työnohjausillassa, jotta tulisimme tutuiksi ja nimi saisi kasvot.

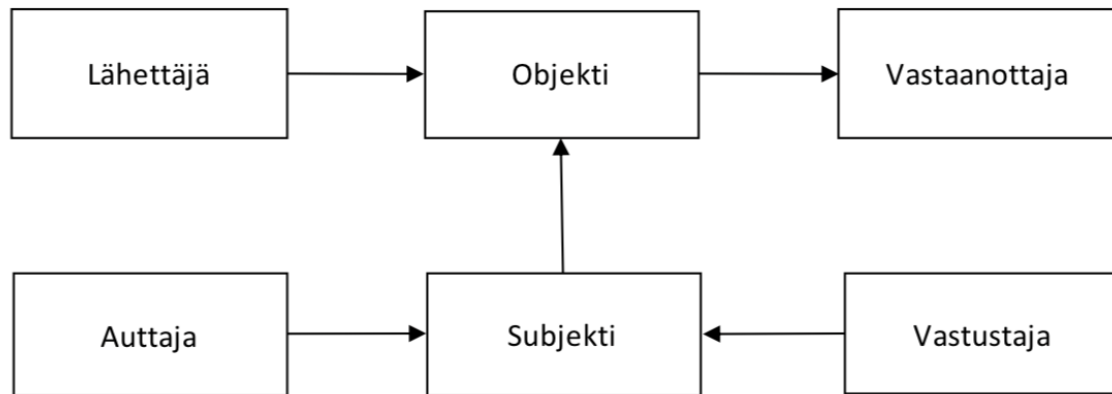
Tutkimuseettisesti on tärkeää ja hyvä tapa antaa jotain vastavuoroisesti takaisin tutkimukseen osallistuneille. Tulevana syksynä minulla on tavoitteena tarjota työnohjausillassa saattohoidon vapaaehtoisille kakkukahvit, kiitoksena tutkimukseni mahdollistamisesta ja käydä yhdessä läpi tuloksia mitä sain sekä vastata heidän kysymyksiin jos niitä herää tutkimukseni tiimoilta. Toukokuussa 2021 pidän tutkimuksestani valtakunnallisen esittelyn syöpäjärjestöille ja lisäksi Rovaniemen seurakunnan lehti teki julkaisun tästä tutkielmastani.

6. MOTIVAATIOTARINOIDEN ANALYYSI

Saatuani aineistoni kasaan perehdyin aineistooni. Mietin pitkään, mikä olisi parhain mahdollinen menetelmä saada niistä tietoa tähän tutkimukseen motivaation selvittämisessä vapaaehtoisten kertomuksista. Tarkastelin ja analysoin aineistoani motivaatiokertomuksina, miten ja mistä kaikkialta vastauksista vapaaehtoistyön motivaatio löytyy ja miten se merkitys kerrotaan osana omaa elämää.

Etsin motivaatiokertomusten pohjalta onko tarinoissa samoja keskeisiä elementtejä ja miten motivaatio suhteutuu näihin. Muodostin kysymykset vapaaehtoisille niin, että tarinoista löytyisi vapaaehtoistoimintaa luotsaavien organisaatioiden tarjoamiin motivaation lähteisiin. Halusin myös tietää miten vapaa-aika tukee motivaatiota vaativassa vapaaehtoistyössä. Vai olisiko pikemminkin omakohtainen elämäkokemus sairaudesta tai läheisen menetyksestä motivaatiotekijänä? Entäpä yhteiskunnalliset ja yhteisölliset motivaatiotekijät tai puhdas altruismi? Lisäksi minua kiinnosti mikä on polku tällaiseen vapaaehtoistyöhön. Unohtamatta sitä, että voiko tätä kokonaisuutta yleistää jonkinlaiseksi malliksi.

Seuraavassa alaluvussa käyn läpi aineiston analyysin vaihe vaiheelta. Jaan aineistoani teemoihin, nimeän ne ja suhteutan menetelmäni niitä, olen myös lainannut joitain pätkiä vapaaehtoisten vastauksista laatimiini kysymyksiin.

Greimasin aktanttumalli (Greimas, 1980, 206)

6.1 GREIMASIN AKTANTTIMALLI ANALYYSINVÄLINEENÄ

Tässä luvussa analysoin aineistoani motivaatiokertomuksina, miten ja mistä kaikkialta vastauksista vapaaehtoistyön motivaatio löytyy ja miten se merkitys kerrotaan osana omaa elämää, eli miten motivaatio kerrotaan vapaaehtoisten kertomana. Etsin aineistostani greimasin aktanttimalliin sopivia yhtäläisyyksiä, joita käytän aktantteina analyysissäni. Subjektiaktanttina olen käyttänyt vapaaehtoista itseään objektina sanoitan motivaatiota.

Itse aloitin analyysini purkamalla vapaaehtoisten kirjoittamat tekstit ensin aktanttimalliin, jonka jälkeen etsin aktantit haastatteluaineistostani. Löysin heidän kertomuksistaan kaikkia aktantteja, subjektina pidin vapaaehtoista itseään ja objektina motivaatiota. Kursivoidut tekstit ovat vapaaehtoisten omia tekstejä tai haastatteluista poimittuja.

Subjektiaktanttina minulla on vapaaehtoinen itse. Subjekti on aktanttimallissa osallistujarooli. Vapaaehtoinen on motivaatiokertomusten tuottaja, eli vapaaehtoinen tavoittelee objektia, haluttua asiantilaa, motivaatiota.

Objektiaktanttiin olen koonnut motivaatiokertomuksista löytämäni subjektin haluttua asiantilaa, eli kerrottua motivaatiota tarinoissa. Subjektin toiminnan kohteena objektista

löydän seuraavia asioita, mitä motivaatio on konkreettisesti ollut tarinoissa: kuten iloisia hetkiä, ystäviä, henkistä vahvuutta, hyvää mieltä toisen auttamisesta jne. Yleisin kysymys, mistä tätä tietoa löytyi tähän aktanttiin, oli kysymys: mitä koet saattohoidon vapaaehtoistyön antaneen sinulle? Kaikki nämä kerrotut objektit olivat tunteita, eivät materiaa. Mistä motivaatio löytyi näissä tarinoissa?

Lähetäjäaktantti saa subjektin tavoittelemaan objektia. Olen koonnut tähän aktanttiin, minkä kaiken elämässä tapahtuneen kokemuksen kautta on motivaatio saattohoidon vapaaehtoistyöhön vienyt. Yleisin kysymys, mistä tätä tietoa löytyi tähän aktanttiin, oli kysymys, jossa kysyttiin miksi on alun perin halunnut hakeutua tällaiseen vapaaehtoistyön muotoon. Lähetäjäaktantissa korostuivat jo koetut menetykset ja saattohoidoissa mukana olo sekä tarkoituksen löytämistä elämälle. Näiden kysymysten avulla halusin selvittää motivaatiotekijää tällaisen vapaaehtoistyön aloittamiseen ja että oliko ollut jonkinlaista käännekohtaa mikä sai tarttumaan toimeen. Aineiston yhtäläisyyksiä löytyi mm läheisten tukemista sairaudessa ja lähimmäisten kuolemat ja kokemukset heidän saattohoidostaan. Vapaaehtoisista osa oli kuullut toiminnasta ystävältään ja kaksi oli nähnyt lehdessä ilmoituksen kurssista saattohoidon tukihenkilön vapaaehtoistyöhön.

Vapaaehtoiset kertoivat kokevansa vapaaehtoistyön tärkeäksi ja saavansa työstään tarkoitusta elämäänsä ja heillä oli halua tuoda helpotusta muille. He saivat elämäänsä uusia näkökantoja, tunsivat olevansa hyödyllisiä rinnalla kulkijoina, heillä oli myös halu kuulla mitä sanattomat viestit, oppia olla kuuntelijana.

Vastaanottajaaktantti hyötyy objektin, eli halutun asian tilan, saavuttamisesta. Olen laittanut tarinoissa ja haastatteluissa ilmi tulleet motivaatiosta hyötyjät: tuettava, omaiset, vapaaehtoisen itsensä, saattohoitotyötä tekevät laitokset. Kysyessäni millaista saattohoidon vapaaehtoistyö on käytännössä, sain eniten tietoa tähän aktanttiin. Vapaaehtoisten kuvailun perusteella, mietin millaista motivaatiota he löytävät itse käytännön saattohoidon tukihenkilön työssä. Läsnäolo koettiin kaikista tärkeimmäksi, lisäksi yhdessä tekeminen, kuten ulkoilu. Motivaatio löytyi siis yhdessä olemisesta toisen ihmisen kanssa.

Vastustaja-aktantti estää ja hankaloittaa subjektin toimintaa tehtävässä, eli nämä aktantit estävät vapaaehtoista saavuttamista motivaatiota. Kysyin vapaaehtoisilta, mikä on ollut tässä vapaaehtoistyössä antoisinta ja mikä vaikeinta. Tähän aktanttiin olen koonnut tarinoissa esiintyviä vapaaehtoisten kokemia omia motivaatiota haastavia tekijöitä:

saatettavien vähyys, omaisten tuska, kuoleman lopullisuus, omat voimavarat, kuolemaa ei nähdä luontevana osana elämää.

Auttaja-aktantti auttaa subjektia objektin saavuttamisessa, eli vapaaehtoistyöntekijää motivaation saavuttamisessa. Näitä aktantteja löytyy tarinoiden perusteella mm seuraavia: aiempi vapaaehtoistyön kokemus, työnohjaukset, palaverit, vapaaehtoistyötä koordinoivien tahojen tuki, kurssit ja koulutus sekä näiden aiheisiin vaikuttaminen, virkistys, kuulluksi ja ymmärretyksi tuleminen, mahdollisuus ottaa yhteys koordinoiviin tahoihin, lisäksi vastauksissa korostui myös usko ja rukous sekä liikunta. Kysymyksissä miten vapaaehtoisen elämäkokemus on vaikuttanut vapaaehtoistyöhön, muu kokemus vapaaehtoistyöstä ja vapaaehtoistyön konkreettisen tuen kuvailu johdattivat minut tämän aktantin äärelle.

7. TULOKSET JA KERROTTU MOTIVAATIO

On aika koota yhteen tutkimukseni tulokset ja vastata tutkimuskysymykseeni. Olen tässä tutkimuksessani tarkastellut sitä, miten motivaatiota kerrotaan saattohoidon vapaaehtoisessa tukihenkilötoiminnassa, miten sitä selitetään vapaaehtoisten itse kertomana ja mitkä motivaatiota ylläpitävät ja tuottavat. Nimesin aktanttimallien motivaatiotarinat seuraavalla tavalla: kuulevaisuus, uskonnollisuus, kiitollisuus, tarpeellisuus, riittoisuus ja avuliaisuus. Näissä tarinavarantojen nimissä löytyy kyseisen vapaaehtoisen minulle kirjoittaman tarinan ydin.

Motivaatiotarinoita oli tunnistettavissa erilaisia. Olen purkanut motivaatiotarinat aktantteihin ja tuloksena olen nimennyt ne havainnollisesti niin, että kunkin tarinamallin ydin ymmärretään jo nimestä.

AKTANTIT	1. MOTIVAATIOTARINA: ”TARPEELLISUUS ”
Subjekti	Saattohoidon vapaaehtoinen tukihenkilö
Objekti	Antoisaksi koettiin kiitollisuus hyvästä työstä omaisilta ja potilailta, vapaaehtoinen koki tarpeellisuutta
Vastustaja	Vastaaja koki, että motivaatiota haastettiin, tämä vapaaehtoistyö itsessään ei toiminut ”näin”, saattohoitoja hän tekisi mielellään enemmän.
Auttaja	Vapaaehtoisen motivaation kerrotaan syntyneen tätä vapaaehtoistyötä kohtaan kun hän oli nähnyt toiminnasta lehdessä ilmoituksen, lisäksi vapaaehtoista motivaation tavoittelussa on auttanut syöpäyhdistyksen palaverit, työnohjaus ja mahdollisuus soittaa jos on ollut tarvetta.
Vastaanottaja	Vapaaehtoinen hyötyi itse objektin saavuttamisesta, lisäksi hyötyä kokivat myös saatettavan omaiset ja saatettava itse.

Lähettäjä	Vapaaehtoisen saa tavoittelemaan motivaatiota tuntemus siitä, että jotain muutakin pitäisi olla elämässä, kuolemaa myös pidetty luonnollisena jatkumona elämän jälkeen
-----------	--

AKTANTIT	2. MOTIVAATIOTARINA: ”KIITOLLISUUS”
Subjekti	Saattohoidon vapaaehtoinen tukihenkilö
Objekti	Motivaatiota vapaaehtoistyötä kohtaan sanoitettiin tässä tarinassa kiitoksena. Monet kokemukset läheisten sairastumisesta ja saattohoidosta oli saaneet lähtemään vapaaehtoistyöhön mukaan. Parhaana kiitoksena koettiin, kun läheinen oli sanonut: <i>”Tätä lääkettä ei saa apteekista eikä suurella rahallakaan”</i> . Sekä tuettavien sanattomat kiitokset, mitkä vapaaehtoinen näki ilmeistä, silmistä ja halauksesta. Sanoja ei aina tarvittu.
Vastustaja	Motivaatiota haastoi omaisten luopumisen ikävä, se koettiin vaikeaksi. Lisäksi vapaaehtoinen kirjoitti, kuinka pelkkä saattohoito oli hänen arvionsa mukaan Rovaniemellä lähes olematonta, potilaat huonokuntoisia, olisi parempi lähteä tukihenkilönä mukaan varhaisemmassa vaiheessa, jotta ehtisi tutustua kunnolla ja hankkia luottamusta.
Auttaja	Hyväksi vastapainoksi vapaaehtoistyölle koettiin liikunta vapaa-aikana. Kerran kuukaudessa kokoontuvassa ohjausryhmässä sai puhua mieltä painavat asiat ulos, muiden vapaaehtoisten vertaistuki myös tärkeää ja omaisten tuki sekä ymmärrys.
Vastaanottaja	Hyötyjänä tässä tarinassa oli saatettava, omaiset ja vapaaehtoinen itse koki saaneensa henkistä vahvuutta kun oli voinut helpottaa toisen tietä heidän loppumatkallaan. Saatiin hyvää mieltä auttamisesta.
Lähettäjä	Tässä tarinassa oli ollut paljon kokemusta läheisten sairauksista ja rinnalla kulkemisesta saattohoidossa, joka osaltaan sysäsi tällaisen vapaaehtoistyön piiriin.

AKTANTIT	3. MOTIVAATIOTARINA: ”JOHDATUS”
Subjekti	Saattohoidon vapaaehtoinen tukihenkilö
Objekti	Antoisaa on ollut, kun tuettava on saanut tukea itselleen, ja on kokenut tärkeäksi yhteiset hetket. Palaute omaisilta tärkeästä työstä on myös ollut motivoivaa. Tämä vapaaehtoistyö koettiin omaksi tehtäväksi.
Vastustaja	Oma terveys ja elämäntilanne eivät ole olleet aina tasapainossa, että olisi voinut tähän vapaaehtoistyöhön hakeutua. Vaikeaksi työssä on koettu sanattoman viestin kuuleminen ja joskus meno ventovieraan ihmisen kuolinvuoteen vierelle oli vaikeaa.
Auttaja	Yhteiset työnohaukset ja kahdenkeskiset keskustelut työnohjaajien kanssa auttoivat onnistumaan omassa vapaaehtoistyössä kun koki tulleensa kuulluksi ja ymmärretyksi. Ulkoilu, lapsenlapset, rukous ja seurakuntaelämä olivat tässä motivaatiokertomuksessa myös voimaa antava.
Vastaanottaja	Omaiset ovat hyötäneet, vapaaehtoinen on tukenut ja kuunnellut sekä rohkaissut heitä, myötäelänyt tunteissa ja ajatuksissa.
Lähettäjä	Vapaaehtoinen oli kuullut ystävältään tällaisesta vapaaehtoistyöstä ja koki sisimmässään ”mäkin haluan”. Tässä tarinassa koettiin, että elämäkokemukset, menetykset elämän varrella, usko, muut monipuoliset vapaaehtoistyöt, joissa on oltu mukana, ovat johdattaneet hänet juuri tähän tehtävään.

AKTANTIT	4. MOTIVAATIOTARINA: ”USKONNOLLISUUS”
Subjekti	Saattohoidon vapaaehtoinen tukihenkilö
Objekti	Ilo ja yhteys tuntui parhaimmalta. Motivaatiotarinnassa sanoitettiin myös elämän arvokkuutta ja iloisia hetkiä ja luonnon havainnointia yhdessä tuettavan kanssa antoisiksi.

Vastustaja	Kuolema, pettymys ja viha. Kuoleman lopullisuus koettiin tässä motivaatiotarinnassa vaikeimmaksi.
Auttaja	Vapaaehtoistyön kollegat, työnohjaus oli tärkeä tuki tässä tarinassa. Vapaaehtoisen oma perhe oli ylpeä kun perheenjäsen teki tätä työtä. Rukous, seurakunta, jumalanpalvelus ja ehtoollinen sekä monipuolinen liikunta arjessa antoivat vapaaehtoistyöhön voimaa. Vapaaehtoistyön työnohjaus koettiin myös tärkeäksi.
Vastaanottaja	Vapaaehtoinen sai enemmän kuin antoi ja koki saaneensa myös tarkoitusta elämään kun teki tällaista vapaaehtoistyötä.
Lähettäjä	Vapaaehtoisen kokemus läheisen saattohoidosta ja tunne tarpeellisuudesta ja siitä, että nyt on aikaa saivat lähtemään tähän matkaan.

AKTANTIT	5. MOTIVAATIOTARINA: ”KUULEVAISUUS”
Subjekti	Saattohoidon vapaaehtoinen tukihenkilö
Objekti	Antoisimmaksi vapaaehtoinen koki saatettavan elämäkertomusten kuulemiset. Saatettavan antama kiitos yhteisestä matkasta tukihenkilölle oli ollut merkityksellinen. Lisäksi vapaaehtoinen oli saanut elämännäkemyistä ja hyvää mieltä voidessaan olla, vaikka vähänkin, toisen rinnalla kulkijana ja kuuntelijana.
Vastustaja	Vaikeaksi koettiin saatettavan elämän raskaiden asioiden läpi käymistä. Vaikeaa on ollut kuulla saatettavan vaikeudet sairastumisen aluksi, jos ei ole tullut kuulluksi.
Auttaja	Koulutus ja kurssit ovat antaneet tietoa ja taitoa. Koulutus- ja työnohjausillat sekä tukihenkilöiden palaverit koettiin hyviksi. Vapaaehtoistyön tukena arjessa auttoivat raamattu ja kuntoilu.
Vastaanottaja	Läheisen saattohoidon aikana hyötyä sai saattohoidettavan puoliso, joka pääsi omille harrastuksille.

Lähettäjä	Kokemus läheisen saattohoidosta. Lisäksi vapaaehtoisella oli tullut tunne, että hän tahtoi tuoda helpotusta edes jossain.
-----------	---

AKTANTIT	6. MOTIVAATIOTARINA: ”AVULIAISUUS”
Subjekti	Saattohoidon vapaaehtoinen tukihenkilö
Objekti	Vapaaehtoistyö on tuonut elämään paljon uusia näkökantoja. Se innostaa kun näkee kuinka paljon vapaaehtoistyö tuo hyvää mieltä.
Vastustaja	Tästä tarinasta en löytänyt vastustaja-aktanttia
Auttaja	Sovituista asioista on pidetty kiinni, järjestävän tahon ja saatettavan puolesta. Retkipäivät ja kiva toiminta tuettavien kanssa yhdessä.
Vastaanottaja	Saatettava on hyötynyt, ulkoilua ja asioilla käyntiä.
Lähettäjä	Oli nähnyt hyvien ystävien ja työtoverin sairauden ja miettinyt voisiko olla apuna muutenkin. Pienestä pitäen halunnut olla apuna.

AKTANTIT	7. MOTIVAATIOTARINA: ”RIITTOISUUS”
Subjekti	Saattohoidon vapaaehtoinen tukihenkilö
Objekti	On kokenut omaksi tehtäväkseen tällaisen vapaaehtoistyön.
Vastustaja	Toivottiin enemmän saatettavia, että palvelu ja tarve kohtaisivat paremmin. Epäröintiä siitä osaako olla riittävästi ja oikein saatettavan kanssa.
Auttaja	Terveyskeskuksen päivystys vapaaehtoisten toimesta koettiin kohtuullisen toimivaksi. Koulutuspäivät, pikkujoulut, oman vapaaehtoisporukan virkistystoiminta, työnohjaukset.
Vastaanottaja	Saatettava ja vapaaehtoinen itse.

Lähettäjä	Oli kuullut toiminnasta ja näki lehdessä ilmoituksen ja lähti mukaan kun tunsu että pystyisi koska läheisten yllättävät kuolemat olivat haastaneet omaa jaksamista.
-----------	---

Halu lähteä mukaan saattohoidon vapaaehtoiseen tukihenkilötoimintaan laukaisi yleensä vapaaehtoisen elämän varrelle sattuneet läheisten tai ystävien sairastumiset ja kuolema tai aikaisemmat kokemukset saattohoidosta. Motivaatiota tähän vapaaehtoistyöhön löytyi myös halusta olla tarpeellinen ja vedottiin myös siihen, että kun kerta oli aikaa tehdä vapaaehtoistyötä. Filantropiaa ja altruismia löytyi tarinoista myös.

”Koin sisimmässäni, mäki haluan!”

Motivaatiota löydettiin tarinoissa pienistä arkisista asioista: saatu kiitos ja palaute saatettavilta ja omaisilta, vaikka sanatonkin. Hyvä mieli auttamisesta tuli myös esille, esimerkiksi jos oli voinut helpottaa toisen ihmisen elämän loppumatkaa. Yhteiset hetket ja yhteys saatettavan kanssa koettiin tärkeäksi, luonnon ihmettelyä ja vuoden aikojen vaihtumisen ihailua yhdessä jos päästiin ulkoilemaan. Kuunteleminen ja kuuleminen koettiin myös yhdeksi tärkeimmäksi asiaksi, antoisaksi koettiin saatettavien elämäkertomukset. Vapaaehtoistyöstä itsessään saatiin hyvää mieltä. Tarinoissa käytettiin paljon käytettiin sanaa rinnalla kulkija ja vapaaehtoiset puhuivat yhteisestä matkasta saatettavan kanssa.

”oppia kuulemaan vaikka sanoja ei olisi”

”Tarkoitusta elämään.”

”Voi tuoda rauhaa ja lepoa lähtevälle”

”Elämän näkemystä ja hyvää mieltä voidessani olla vaikka vähänkin toisen rinnalla kulkijana ja kuuntelijana”

”Aina ei ole ollut keskusteluja lainkaan, kädestä kiinni pitämistä varovaista silittämistä. Kenties lempeitä ja levollisia ajatuksia lausuen tai hiljaa hyräillen on ollut myös omaisten tukemista, kuuntelemista ja rohkaisua. Myötäelämistä heidän tunteissaan ja ajatuksissaan.”

”Elämän arvokkuus. Iloisia hetkiä. Kesällä ulkona keinussa, syksyllä ulkona ruskan katselua. Talvella ikkunasta pakkaskauneutta. Valssin tanssimista saatettavan kanssa , lauluhetkiä. Naurua, muisteluja, itkua, rukousta, iloa, paljon!!”

”Ilo on moninkertainen palkka”

Vapaaehtoistyöntekijöiden motivaatiotarinoissa tuli vahvasti esille kuinka motivaatiota tuki erilaiset yhdessä tekemiset. Syöpäyhdistyksen palaverit, koulutukset, työnohjausryhmä ja keskustelut työnohjaajien kanssa kun tunsivat tulleensa ymmärretyksi ja kuulluksi. Pikkujoulut ja erilainen virkistäytyminen porukassa sekä vertaistuki muiden vapaaehtoisten kanssa koettiin myös tärkeäksi. Oman perheen tuki arjessa ja monipuolinen liikunta ja ulkoilu antoivat voimaa monelle vapaaehtoisille heidän tarinoissaan. Seurakunta, rukous, ehtoollinen ja raamattu tuli muutamassa tarinassa esiin. Oma ennako oletus tuloksista oli kuvitelma siitä, että uskonnollisuus olisi ajanut ihmisiä enemmän tähän työhön, kun kerta kirkko on yksi toiminnan koordinaattoreista. Enemmänkin uskonnollisuus nähtiin vain tukena tässä vapaaehtoistyössä.

”Koulutus ja kurssit ovat antaneet tietoa ja taitoa. Vuodet tuoneet kokemusta.”

”Olen saanut tuoda ajatuksiani ja kokemuksiani, pelkojani julki yhteisissä työnohjauksissa, myös kahden keskinäisissä keskusteluissa työnohjaajien ja muiden vapaaehtoisten kanssa.”

”Ohjausryhmä kokoontuu kerran kuussa, voi puhua mieltä painavat asiat ulos.

Vapaaehtoistyötä haastoi tarinoissa ensisijaisesti kuolema itsessään, sen lopullisuus ja luopumisen ikävä. Saattoi olla myös mietintää siitä, osasiko olla oikein saatettavan kanssa, meno ventovieraan ihmisen kuolinvuoteen vierelle saattoi olla vaikeaa. Saatettavan elämän raskaiden vaiheiden kuuleminen, jos saatettava oli esimerkiksi jäänyt kuulematta terveydenhuollon puolesta diagnoosia hakiessaan tai sairastaessaan.

”niin, itselleni on vaikeaa joskus mennä ventovieraan ihmisen kuolinvuoteen vierelle, ehkä se johtuu siitä, kun olen miettinyt tahtoisinko itse vieraan ihmisen vierelleni ja se ei oikein vielä tunnu omalta. Onhan tilanne hyvin intiimi ja hauras hetki kuoleman läheisyydessä.”

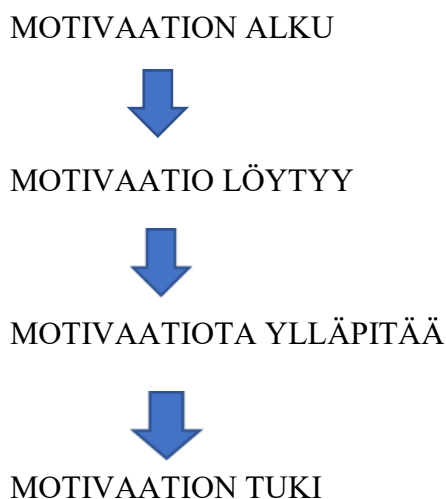
”Aina en ole varma olenko osannut sanoillani tukea.”

”Tekisin mielelläni enemmän saattohoitoja mutta jotenkin tämä ei toimi näin.”

Vapaaehtoisten puolelta toivottiin, että palvelu ja tarve kohtaisivat paremmin, tässä nähtiin selkeä kehityksen paikka ja koettiin myös että saattohoito Rovaniemellä oli lähes olematonta. Vapaaehtoisen oma terveys koettiin myös tärkeäksi olla kunnossa ennen tukihenkilötyötä.

Vapaaehtoistyöstä hyötyi lähtökohtaisesti motivaatiotarinoissa aina vapaaehtoinen itse, saatettava ja saatettavan omaiset. Itse ihmettelin sitä että hyötyjänä ei yhdessäkään motivaatiotarinnassa vapaaehtoisten toimesta koettu koordinoivia tahoja tai yhteiskuntaa itsessään.

Aktanttimallit olivat melkein samanlaisia, hieman eri vivahteita löysin. Tarinatyyppejä löytyi kuitenkin yksi hyvin vahva johon kaikki vapaaehtoisten motivaatitekijät saatiin yleistettyä, tässä koostamani motivaation kaari:

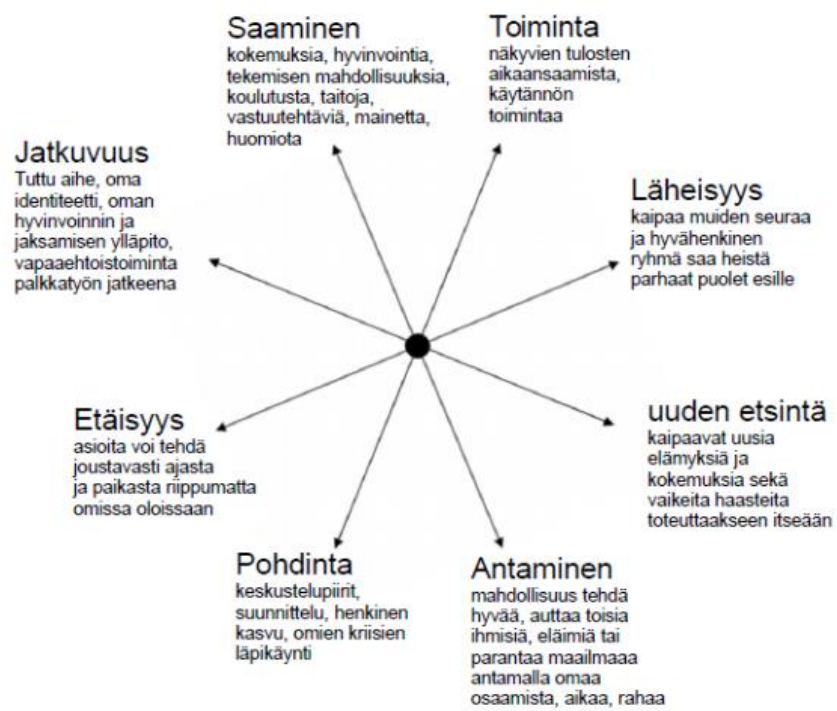
Ihmisen toiminta riippuu harvoin vain yhdestä motiivista, eli liikkeellepanijoita motivaatitekijöitä on monia. Analysoimissani motivaatiotarinoissa päähenkilöinä olivat vapaaehtoiset itse. Vapaaehtoistyöllä oli merkityksiä, jotka ulottuvat syvälle ihmisen elämään. Tavallisesti tarinatyyppinä alkusysäys, *motivaation alku* saattohoidon vapaaehtoistyöhön oli yleensä omat aikaisemmat kokemukset saattohoidosta tai läheisen sairastumisesta ja menehtymisestä. Tarinoissa korostui myös se, että vapaaehtoiset toivat esille kuinka nyt oli aikaa ja koettiin olevan tarpeellisia. Haluttua asiantilaa, eli motivaatiota ruokkivat yleensä aina kiitos, sanaton tai sanallinen, saatettavalta

tai saatettavan läheiseltä. *Motivaatio löytyi* myös yhteiset hetket saatettavan kanssa olivat myös motivaation kannalta tärkeitä vapaaehtoiselle sekä hyvän mielen tuominen vapaaehtoistyössä. Monessa tarinassa koettiin motivaation lähteenä myös se, että on saatu olla kuulijana ja rinnalla kulkijana.

Motivaatiotarinoissa *motivaatiota ylläpitivät* kokemukset, joita vapaaehtoiset sanoittivat. Se, miksi he jatkoivat tällaista vapaaehtoistyötä, tarinoissa korostuivat yleisesti hyvän mielen saaminen itselle, kun oli voinut auttaa ja tukea, altruistinen. Vaikka kuolema ja omaisten tuska tuntui monessa tarinassa pahimmalta vastustajalta motivaatiolle, sen pystyy tulkitsemaan myös motivaation lähteeksi, haluttu helpottaa saatettavaa ja läheisiä. Miltei kaikilla vapaaehtoisilla oli omia kokemuksia läheisen saattohoidosta, tällä kokemuksella oli varmasti merkitystä oman vapaaehtoistyön hoitamisessa, niin hyvässä kuin pahassa.

Saattohoidon vapaaehtoisten motivaatiotarinoista voi lukea suoraan mikä auttoi tukemaan jatkamista tässä vapaaehtoistyössä. *Motivaation tuki* oli koordinoivien tahojen järjestämää toimintaa: työnohjaukset ja virkistäytymiset.

Kun vertailen vapaaehtoisten tuottamia motivaatiokertomuksia Octagon malliin, tulokseni sijoittuvat kaikista vahvimmin janalle *Saaminen – Antaminen*. Tällä janalla timanttimallissa vapaaehtoistyöstä saa itsensä täyttymystä ja hyvinvointia, joka palkitsee henkisesti. Omissa tulkinnoissani vapaaehtoistyön kautta vapaaehtoiselle annettiin samalla tavoin mahdollisuus muiden ihmisten hyvinvoinnin lisäämiseen ja vapaaehtoistyön kautta saattohoidon vapaaehtoinen tukihenkilö saa paikan yksilön luonteenomaiselle altruismille. Lisäksi se voi olla vuorovaikutuksellista tukea, ”autan koska minua on autettu”.

8. LOPUKSI

Nuoret eivät enää harrasta "hyväntekeväisyyttä" perinteisessä mielessä. Vapaaehtoistyö ei ehkä kuitenkaan lopu, vaan muuttuu muotoaan sen tarpeesta käsin. Tarve saattohoitotyölle ja muulle vapaaehtoistyölle ei myöskään vähene, vaan väestön ikääntyessä ja kuoleman laitostuessa, se voi jopa kasvaa. Motivaatiokertomuksia tarkastelemalla voidaan paikantaa vapaaehtoistoimintaan kannustavia tekijöitä.

Epävarmuutta omaan tutkimuksen tekemiseen ja sen valmistumiseen esiintyi ajoittain hyvinkin paljon ja koko prosessi kesti lähes kolme vuotta. Koronakevään ja henkilökohtaisten haasteiden sekä kolmannen lapsen syntymämme lisäksi tuli mietittyä, olenko minä tarpeeksi osaava tekemään tutkimusta ja oliko minulla tarpeeksi hyvät kysymykset? Selviääkö näillä kysymyksillä nyt se mitä haluan tästä asiasta tutkia ja tietää? Tämä kaikki päänsisäinen epävarmuus kuuluu tutkimuksen teon prosessiin. Tutkimusaineistooni perehtyessä tein sellaisen huomion, että tutkimusprosessin aikana minulla vei alitajuntaisesti aineistonhankinta ja sen tulkinta yhteiskunnallisemmalle linjalle. Huomasin, että nyt ei ollakaan selvittämässä motivaatiota, vaan yhteiskunnan asemaa tässä vapaaehtoistyön muodossa, tästä oli ajoittain hankala pyristellä eroon.

Moni asia on kuitenkin vahvistunut tämän tutkimuksen teon myötä. Oma-aloitteisuus ja itsensä johtaminen on ollut aivan avainasemassa tutkimusta tehdessä, välillä se on tuntunut todella kuormittavalta ja välillä taas todella vapauttavalta. Se, että tämä on oikeasti merkityksellinen asia mitä tutkia, on myös vahvistanut motivaatiani. Mieluisaa oli tuntea vapaaehtoisten innostuneisuus siitä, että olin kiinnostunut juuri heistä ja heidän tekemästään arvokkaasta vapaaehtoistyöstä.

Tämän tutkimuksen tuloksien kautta voi ymmärtää enemmän sitä, miten tarinat luovat ihmisen identiteettiä. Ei ole itsestään selvää miten asioista kerrotaan. Tulokset voi valjastaa käyttöön koordinoivien tahojen rekrytoidessa uusia vapaaehtoisia tukihenkilöitä ja ne ovat myös konkreettisesti toimijoille apuna vapaaehtoisten motivaatiosta huolehtiessa. On ollut antoisaa selvittää mistä kaikesta syntyy motivaatio ja miten sitä ylläpidetään vapaaehtoistyön arkisessa aherruksessa.

Tälle palvelulle on tilausta. Palvelun ja palvelun tarvitsijoiden täytyisi vaan saada kohtaamaan paremmin. Yksi vapaaehtoisista tukihenkilöistä puhui kuoleman

ulkoistamisesta laitoksiin. Palvelun tarve korostuu saattohoidettavien kohdalla keillä ei ole omia läheisiä. Jatkotutkimuksena voisikin jalostaa aihetta yhteiskunnallisempaan suuntaan. Voisi kysyä: mitä se kertoo yhteiskunnastamme, että tällaista tuen muotoa tarvitaan. Vapaaehtoiset itse arvelivat, että tulevaisuudessa vapaaehtoisia tarvitaan enemmän ja että heidän roolinaan olisi jonkinlainen läheisen korvaaminen ja oikean läheisen omatunnon helpottaminen sitä kautta.

LÄHTEET

- Aaltola, Juhani, Valli, Raine, (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin (2001) PS-kustannus, Heikkinen, Hannu L.T. 2000. Tarinan mahti – Narratiivisuuden teemoja ja muunnelmia , Tiedepolitiikka 4, 47–58
- Aaltola, Juhani, Valli, Raine, (toim.) (2001) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin, PS-kustannus, Gummerus Kirjapaino Oy. Heikkinen, Hannu L. T. Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena 116-132, PS-Kustannus, Jyväskylä
- Aaltonen, Sanna & Högbacka, Riitta (toim.) Umpikujasta oivallukseen. Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa (2015) Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, Tampere. Högbacka & Aaltonen, Refleksiivisyyden ulottuvuudet, s. 9-34.
- Alasuutari, Pertti (1999) Laadullinen tutkimus, Vastapaino, Tampere
- Alasuutari, Pertti (2011) Laadullinen tutkimus 2.0. Vastapaino, Tampere
- Greimas, A.J. Strukturaalista semantiikkaa (1980) Tammer-Paino Oy, Tampere.
- Grönlund, Elina, Huuhtinen, Aili, Kuolevan hyvä hoito (2011) Edita Prima, Helsinki
- Hokkanen, Liisa, Vapaaehtoisuus – pala elämää (2003) Pohjois-Suomen osaamiskeskuksen julkaisusarja, Oulu
- Marjovuo, Ari, VAPAAEHTOISTYÖN YTIMESSÄ, JÄRJESTÖMUOTOINEN VAPAAEHTOISTYÖ SOSIAALISTEN REPRESENTAATIOIDEN NÄKÖKULMASTA (2014) Helsinki, Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2014:9 Sosiaalipsykologia
- Nylund, Marianne, Vapaaehtoistoiminta rikastuttaja vai julkisen täydentäjä? 40 2/98. Tulevaisuuden tutkimusseura, Futuran,
- Nylund, Marianne, Yeung, Anne Birgitta (toim) Vapaaehtoistoiminta, Anti arvot ja osallisuus (2005) Vastapaino, Tampere, Vapaaehtoistoiminnan timantti, Miten mallintaa motivaatiota? Yeung, Anne Birgitta, 104-125

Näsi, Reetta (2017) Ihana armeliaisuus: säälin politiikka hyväntekijyyden motivoijana. Pro gradu tutkielma, Lapin yliopisto, Rovaniemi.

Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) (2005) Haastattelu, tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus Vastapaino

Ruohotie, Pekka, Motivaatio, tahto ja oppiminen (1998) Oy Edita Ab, Helsinki

Sorri, Hannu (toim), Kuunnellen autat (1994) Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä

Syöpäyhdistyksen esite

Vainio, Anneli, Inhimillinen kuolema, saattohoito suomessa, saattohoidon, palliatiivisen hoidon ja tukihoidon analyysia (1993) LIKEN kirjapaino

Vet timantti kuva lainattu <https://vetovoimablog.wordpress.com/2015/05/28/tyo-vapaaehtoista-kiittaa/>

LIITTEET

LIITE 1

SAATTOHOIDON TUKIHENKILÖN VAPAAEHTOISTYÖN MOTIVAATIO

Tutkijasta: Olen Krista Heikkinen, 30, Perheeseeni kuuluu aviomies ja kaksi poikaa sekä siskoni, lisäksi meillä on koira. Harrastamme perheessämme metsästystä sekä urheilua ja olen innokas yhdistysaktiivi.

Yhteiskunnallinen toiminta on minulle tärkeää, varsinkin vapaaehtoistyö. Olen toiminut koulutettuna vapaaehtoisena tukihenkilönä Rovaniemen rikosuhripäivystyksessä. Olen Rovaniemen Neuvokkaan koulutettu vapaaehtoistyöntekijä. Lisäksi nuoruusvuosina olen toiminut seurakunnalla vapaaehtoisena avustajana nuorten kahvila Katutasolla sekä ohjannut Rovalassa kerhoja.

Miksi tätä on tärkeää ja olennaista juuri nyt tutkia?

Mielestäni tällainen tutkimus on tärkeää, koska koko ajan yhteiskunnassamme terveydenhuollon julkisen ja yksityisen toimijoiden rajat hämärtyvät. Ihmiset, jotka tätä vapaaehtoistyötä tekevät, eivät ole ammattilaisia vaan motivaatio tähän tekemiseen kumpuaa muualta. Miksi yhteiskunnassamme on tällaista palvelua tarjolla, mistä tarve tällaiseen? Mistä se kertoo?

Miksi minua kiinnostaa tämä?

Kiinnostus tällaiseen tutkimukseen kumpuaa siitä, että oma äitini kuoli syöpään 50-vuotiaana tammikuussa 2018. Mitään ei ollut tehtävissä vaikka sairauden kanssa kamppailtiin vuosi. Saattohoitopäätös tuli marraskuussa 2017, äiti eli vielä kolme kuukautta, se aika oli hyvin pitkä ja piinallinen. Sairautta ei voitu parantaa, saattohoito pitkittyi koska äitini oli nuori ja hänellä oli vahva sydän.

Sen elämänvaiheen aikana sairaalamaailma, kuolevan ihmisen hoito ja tukeminen sekä jatkuva viimeisten jäähyväisten jättö tuli tutuksi. Minulla oli jatkuva huoli siitä, pidetäänkö äidistä nyt tarpeeksi hyvää huolta. Itse olin aivan hätää kärsimässä pienten lasteni ja orvoksi jäävän pikkusiskoni kanssa, nuorimmaistani imetin edelleen ja siskoni isä, äidin miesystävä, oli kuollut muutamaa kuukautta aikaisemmin.

Äitini itse ei halunnut ventovierasta tukihenkilöä. Olin teini-ikäisestä asti tehnyt vapaaehtoistyötä, olen saanut siitä iloa, siksi tällainen tuen muoto jäi itselläni kiinnostamaan, mitä tukihenkilöt tästä saavat? Tämä tutkielmani on myös osa surutyötäni.

Teidän roolinne tutkimuksessa:

Juuri te vapaaehtoiset olette minulle kultaakin kalliimpia tutkimukseni kannalta, haen tutkimuksessani vastauksia kysymyksiin, mikä saa ihmisen ryhtymään tällaiseen vapaaehtoistyön muotoon ja mitä itse saattohoidon vapaaehtoistyö antaa vapaaehtoiselle itselleen, toivon teiltä innostusta ja arvokasta aikaanne vastata niihin kirjallisesti. Teidän vastauksianne analysoin sitten tutkimuksessani. Kaikki vastaukset käsitellään ehdottoman anonyymisti ja luottamuksella ja ne ovat vain minun silmilleni. Jos koet että et ole vahvimmillasi kirjoittamisessa, kerro se, keksimme jotain muuta.

Valmiit tekstit voi palauttaa suljetussa kuoressa Anneli Selkälälle viimeistään viikon 4 aikana, hän toimittaa ne sitten minulle.

Jos sinulla kysyttävää asiasta, voit ottaa minuun yhteyttä kristaheikkinen@outlook.com
0400394395

LIITE 2

Tutkimuksessani noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Aineisto on vain omaan tutkimukseeni ja käsitellään anonymisoituna. Tutkimuksen lopullisista tuloksista pyritään poistamaan yksilöidyt tiedot.

1. Ikäsi ja sukupuolesi
2. Kerro, miksi hakeuduit saattohoidon vapaaehtoistyöhön?
3. Miten elämäkokemuksesi ovat vaikuttaneet vapaaehtoistyöhösi? (esim. omat kokemukset, ammatti jne).
4. Onko sinulla kokemusta muusta vapaaehtoistyöstä?
5. Kuvaile, millaista saattohoidon vapaaehtoistyö on käytännössä?
6. Mikä on ollut tässä vapaaehtoistyössä vaikeinta ja mikä antoisinta?
7. Oletko saanut tukea vapaaehtoistyöhösi? Kuvaile mistä olet saanut tukea ja millaista? (esim. muilta vapaaehtoistyöntekijöiltä, kotoa, ohjausryhmältä jne)
8. Mistä ammennat omassa arjessasi voimaa saattohoidon vapaaehtoistyöhön?
9. Mitä koet saattohoidon vapaaehtoistyön antaneen sinulle?

LIITE 3

Haastattelut

- 1 Miksi hakeuduit saattohoidon vapaaehtoiseksi tukihenkilöksi? Mitä se tuo elämääsi?
- 2 Miten voit ammentaa elämäkokemustasi vapaaehtoistyössä
3. Mitkä asiat toimivat käytännön vapaaehtoistyössä 3-5 asiaa
- 4 Mitä teidän vapaaehtoisten konkreettinen tuki on järjestävältä taholta?
- 5 Miten sinun innostusta tähän vapaaehtoistyöhön voisi vielä lisätä? Miten muita voisi innostaa vapaaehtoistyöhön mukaan?
- 6 Pitäisikö tästä maksaa palkkaa?
- 7 Jos itse saisit tätä toimintaa järjestää, miten sen tekisit?
- 8 Minkälaista sinun arviosi mukaan tämä toiminta on tulevaisuudessa?